

”ETTÄ SAA PUHUA JOKA PÄIVÄ SUOMEN KIELTÄ”
TYÖELÄMÄN SUOMEA – TÖIHIN SUOMEEN -KOULUTUKSEEN
OSALLISTUNEIDEN NÄKEMYKSIÄ JA KOKEMUKSIA
AMMATILLISESTA KIELITÄIDOSTA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
1.6.2022

Katariina Halonen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Yhteiskunnallinen tausta	1
1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	4
1.3. Aikaisempi tutkimus	6
2. TUTKIMUSAINEISTO JA -METODI	9
2.1. Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus ja informantit	9
2.2. Aineisto	11
2.2.1. Haastatteluaineisto	11
2.2.2. Kyselylomakkeella saatu aineisto	12
2.3. Sisällönanalyysi	13
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	14
3.1. Funktionaalinen oppimiskäsitys	14
3.2. Ammatillinen suomi toisena kielenä -opetus	17
4. ANALYYSI	20
4.1. Ammatillinen kielitaito	23
4.1.1. Ammatillinen kielitaito kielenoppijoiden keskustelun pohjalta	23
4.1.2. Suomen kieli työpaikalla	25
4.2. Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus	28
4.2.1. Kielitaitojakso	28
4.2.2. Työelämäjakso	33
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	36
5.1. Mitä on ammatillinen kielitaito?	36
5.2. Koulutuksen anti ja ajatuksia ammatillisen kielen opetuksesta	40
6. PÄÄTÄNTÖ	43
LÄHTEET	47

LIITE

1. JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tutkin korkeakoulutettujen maahanmuuttajien näkemyksiä ammatillisesta kielitaidosta yleisesti ja heidän omalla kohdallaan. Oulussa järjestettiin keväällä 2021 koulutus Työelämän suomea – töihin Suomeen, joka on tarkoitettu maahanmuuttajille, joiden työllistyminen on hankalaa riittämättömän suomen kielen taidon takia. Kerroin tarkemmin koulutuksesta luvussa 2.1. Selvitän tässä tutkimuksessa myös koulutuksen kielitaitojaksoon liittyviä kokemuksia ja harjoittelujaksoon liittyviä odotuksia. Lisäksi muodostan kuvaa ammatillisesta kielitaidosta aineistoni pohjalta ja käsitystä siitä, miten ammatillista kieltä tulisi opettaa.

Tutkimusaineistoni on ensisijaisesti haastattelumateriaali, ja lisäksi hyödynnän opiskelijoiden vastauksia kurssin palautelomakkeeseen. Haastattelumateriaalin olen kerännyt kahdella ryhmähaastattelulla, joissa kummassakin oli mukana kaksi haastateltavaa. Selvitän haastatteleamalla opiskelijoiden omia käsityksiä heidän kielitaidostaan ja ammatillisen suomen oppimisestaan, jotka liittyvät Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutukseen. Heidän kielitaitoaan ei mitata millään tavalla, vaan tarkastelen heidän omia käsityksiään, ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

1.1. Yhteiskunnallinen tausta

Maahanmuutto, suomen oppiminen, ammatillinen suomen kielen taito sekä työvoimapula ja toisaalta työllistymisen haasteet ovat kaikki ajankohtaisia asioita Suomessa. Kielitaito ja työllistyminen yhdistyvät vahvasti yhteiskuntaan integroitumiseen ja Suomessa viihtymiseen sekä yhteiskunnassa toimimiseen. Kielitaito ja kielen oppiminen ovat monitahoisia ja moninaisia kokonaisuuksia.

Taloustutkimuksen (2020) selvityksen mukaan suomea äidinkielen tasoisesti tai edistyneesti puhuvat maahanmuuttajat työllistyvät yhtä hyvin kuin suomalaistaustaiset. Sen sijaan keski- ja alkeistason kielitaito vaikeuttaa työllistymistä. Rekrytoijat pitävät kielitaitoa hyvin tärkeänä, vain alle neljännes tutkimukseen osallistuneista yrityksistä on valmis

palkkaamaan maahanmuuttajan, jolla ei ole sujuvaa suomen taitoa. Puolet eri alojen rekrytoinnista vastaavista on sitä mieltä, että pärjätäkseen työssä maahanmuuttajan suomen kielen taidon tulisi olla lähes äidinkielen tasolla. (Taloustutkimus 2020: 5.)

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan vuonna 2014 Suomessa vakituisesti asuvan ulkomaalaisväestön yleisin syy Suomeen muuttoon oli perhesyyt ja työ oli listauksessa toisena. Tutkimuksen mukaan kielitaito on tärkeä osa kotoutumista: se helpottaa palveluiden käyttöä ja sopeutumista sekä parantaa opiskelu- ja työmahdollisuuksia. Kielitaito on avain arjenhallintaan ja parempaan osallisuuteen. Nämä tulokset tulivat esille myös Nikulinin (2019) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin Turun yliopiston ei-suomenkielisen henkilökunnan ja opiskelijoiden suomen kielen käyttö- ja opetustarvetta sekä kielen osaamisen merkitystä. Hänen tutkimuksessaan enemmistö kyselyyn suomeksi vastanneista oli sitä mieltä, ettei Suomessa voi elää hyvin eikä kotoutua täysin ilman suomen kielen taitoa. Pääosa kyselyyn vastanneista toivoi parempaa kielitaitoa ja lisäopetusta ylemmillä kielitaitotasoin B2–C2. Tilastokeskuksen (2015) tutkimuksessa ulkomaalaistaustaiset Suomessa vakituisesti asuvat henkilöt arvioivat itse omaa kielitaitoaan ja kertoivat osallistumisestaan kielikursseille. Yleisin syy sille, ettei kielikursseille ollut osallistuttu, oli työsäkäynti. Kielikurssin ja työn aikataulujen yhteensovittamisessa oli haasteita. Erityisesti 25–34-vuotiaat kokivat kielen opetuksen riittämättömäksi, ja omana ryhmänään nousivat esille myös opiskelun takia Suomeen muuttaneet. He pitivät suomen tai ruotsin taitoa edistävää koulutusta useammin riittämättömänä kuin muista syistä Suomeen muuttaneet. Heistä jopa 29 prosenttia ei ollut saanut ollenkaan tai riittävästi kielitaitoa edistävää koulutusta. Kun tarkasteltiin työllisyysastetta ja otettiin huomioon henkilön koulutus ja suomen kielen taito, näytti siltä, että korkeakoulutetuilla kielen opetuksen tulisi tähdätä edistyneen tason saavuttamiseen, jotta se parantaisi työllisyyttä. Korkeintaan perusasteen koulutuksen suorittaneille myös keskitason kielitaidosta on hyötyä. (Tilastokeskus 2015: 3, 16, 44, 48–50, 75; Nikulin 2019: 171.)

Elinkeinoelämän valtuuskunta on hiljattain julkaissut analyysin, joka käsittelee maahanmuuttoa. Sen mukaan maahanmuutto pelastaa Suomen, ja analyysissä esitellään 10 uudistusta, joilla Suomeen saataisiin lisää osaajia. Analyysin neljäs kohta käsittelee kielitaitoa. Sen lisäksi, että suomen ja ruotsin kielen vaatiminen tulisi analyysin mukaan lopettaa, jos se ei ole aivan välttämätöntä, nostetaan esille se, että maahanmuuttajat itse arvioivat

työllistymisen tärkeimmäksi esteeksi kielitaidon puutteen. Kielikoulutuksen laatua ja saatavuutta tulisi analyysin mukaan parantaa, sillä nykyisellään kielen opetus ei ole riittävää. (Kurronen & Pyykkönen 2021.)

Suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle Suomessa on havahduttu siihen, että maahanmuuttajia tarvitaan. Työ- ja koulutusperusteinen maahanmuutto parantaa julkistalouden kestävyttä ja tuo yrityksille ja muille organisaatioille kaivattuja osaajia. Hallituksen Talent Boost -toimenpideohjelma, joka käynnistettiin Juha Sipilän hallituksen päätöksellä vuonna 2017, on poikkihallinnollinen erityisasiantuntijoiden, työntekijöiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuton ohjelma. Sen painopisteinä ovat yritysten kasvun ja kansainvälistymisen sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset osaajat sekä työvoimapulasta kärsivät alat. Tavoitteena on tehdä Suomesta erityisen houkutteleva kohde osaajille ja heidän perheilleen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021.)

Osana Talent Boost -toimintaa toteutetaan Kielibuusti-hanke vuosina 2021–2024. Tässä hankkeessa kehitetään suomen ja ruotsin kielen koulutusta vastaamaan tehokkaammin Suomessa jo olevien ja tänne rekrytoitavien kansainvälisten osaajien kielitaitotarpeisiin. Tässä hankkeessa keskitytään erityisesti edistyneemmän taitotason koulutukseen. Hankekokonaisuuden pohjalla on kolme perusajatusta: jatkuva oppiminen ja sen tukeminen kestävä arvioinnin avulla; kielenoppiminen osana ihmisen sosiaalista toimintaa sekä opettajasta oppimisen tukijaksi, oppijasta toimijaksi. Keskeinen lähtökohta on se, ettei kieltä opita vain kielikursseilla ja vain yksilön omien ponnistusten kautta, vaan kaikkialla elinympäristössämme, missä ollaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kielen oppimisen pääpaikkana nähdäänkin arkiset ja institutionaaliset tilanteet, joihin osallistutaan päivittäin. Kielenopetuksella on tärkeä tehtävä ohjata ihmisiä havainnoimaan aktiivisesti omaa ympäristöään myös kielen kautta, rohkaista heitä toimimaan opeteltavalla kielellä sekä antaa välineitä toimivaan itse- ja vertaisarviointiin, jotta taitoja pystyy kehittämään paremmin myös itsenäisesti. Hankkeessa etsitään tapoja tukea oppijoita ja heidän lähiyhteisöjään kielenoppimisen tehostamisessa ja tuottaa oppimispolkuja, pedagogisia malleja, digitaalisia ratkaisuja ja tukimateriaaleja, jotka nojaavat löydettyihin tapoihin. (Kielibuusti 2022.)

Oulussa on toteutettu hankkeita kielitaidon ja kotoutumisen edistämiseksi. Kielen taidot työllistymisen tukena (2015–2018) koostui lähiopetuskursseista, mentoroinnista ja virtuaaliohjauksesta. Kohderyhmänä olivat varsinaisen kotoutumisvaiheen ohittaneet maahanmuuttajataustaiset. Hankkeen aikana parannettiin siihen osallistuneiden työmarkkinavalmiutta ja osallisuutta parantamalla toiminnallisen suomen kielen taitoa ja työelämäosaamista. (Kielen taidot työllistymisen tukena 2018.) Kielen avulla osalliseksi -hanke (2018–2021) kohdennettiin kotoutumistoimenpiteiden jälkeisessä vaiheessa olevaan kv-henkilöstöön, maahanmuuttajiin, joilla on ammatillista tai korkeampaa koulutusta, ja jotka eivät olleet työllistyneet kielitaidon puutteen tai verkostojen heikkouden takia. Hankkeessa järjestettiin kaikkiaan yhdeksän kielikurssia, joilla keskityttiin eri teemoihin, kuten työelämätaitoihin tai keskustelutaitoihin. (Kielen avulla osalliseksi 2021.)

Oulun ammattikorkeakoulu tarjoaa koko Pohjois-Suomen maahanmuuttajille ohjauspalveluja (SIMHE – Supporting Immigrants in Higher Education in Finland), mihin sisältyy tiedotus suomalaisesta korkeakoulujärjestelmästä ja mahdollisuuksista hakeutua opintoihin (OAMK 2011).

1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisena suomen oppijat itse näkevät ammatillisen kielitaidon ja miten Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus on edistänyt ammatillista kielitaitoa kurssille osallistuneiden oman näkemyksen mukaan. Koulutukseen osallistuneita on haastateltu siinä vaiheessa, kun kielitaitojaksot on suoritettu, mutta työelämäjaksoja ei ole vielä aloitettu.

Tutkimuskysymyksetni ovat:

1. Millainen kuva ammatillisesta kielitaidosta syntyy haastattelujen perusteella?
2. Miten informantit arvelevat koulutuksen kielitaitojakson kehittäneen heidän ammatillista kielitaitoaan? Miten informantit arvelevat työelämäjakson kehittävän heidän ammatillista kielitaitoaan?

Ensimmäisellä kysymyksellä selvitetään sitä, millaisena ammatillinen kielitaito näyttäytyy haastateltavien puheessa. Mitä heidän käsityksensä mukaan kuuluu ammatilliseen kielitaitoon, mistä asioista he puhuvat ammatillista kielitaitoa käsiteltäessä. Toisen kohdan kysymyksillä selvitetään kurssilaisten kokemuksia käydystä kielitaitojaksosta suhteessa heidän omaan ammatilliseen kielitaitoonsa, ja lisäksi heidän odotuksiaan tulevaa työelämäjaksoa kohtaan. Ennen harjoitteluun menoa jokainen tekee suunnitelman siitä, miten aikoo harjoittelussa kehittää suomen kielen taitoaan. Näin ollen on odotettavaa, että he ovat pohtineet asiaa jo etukäteen. Tähän kysymykseen sisältyy myös kartoitus kielitaitojakson hyödyllisistä sisällöistä ja harjoituksista, jotka kurssilaisten kokemuksen mukaan paransivat heidän ammatillista kielitaitoaan. Tähän löytynee vastauksia myös kielitaitojakson jälkeen kerätystä kurssipalautteesta, joka minulla on myös käytössä. Nämä vastaukset kiinnostavat lisäksi koulutuksen järjestäjiä ja niitä voidaan hyödyntää koulutuksen seuraavissa toteutuksissa.

Ensimmäiseen kysymykseen haettiin vastauksia haastattelurungon (liite) kysymyksillä mitä ajattelet ammatillisen kielitaidon olevan ja onko käsitys siitä muuttunut kurssin aikana, miten. Myös kysymyksellä millainen ammatillinen kielitaitosi on nyt kielitaitojakson jälkeen, toivottiin keskustelua ammatillisesta kielitaidosta ja siihen kuuluvista asioista. Toiseen tutkimuskysymykseen, joka koski ammatillisen kielitaidon kehitystä koulutuksen kielitaitojaksolla ja ajatuksia ammatillisen kielitaidon kehityksestä tulevalla työelämäjaksolla, haettiin vastauksia seuraavilla haastattelukysymyksillä: mitä olet oppinut koulutuksen kielitaitojaksolla, millaisia käytännön taitoja olet saanut, mistä kurssilla opiskellusta ajattelet olevan hyötyä tulevassa harjoittelussa, mitä toivot oppivasi harjoittelussa ja miten, millaisia tavoitteita sinulla on harjoittelujaksolle. Osaltaan toiseen tutkimuskysymykseen liittyi myös kysymys mitä kielitaitojaksolla olisi pitänyt olla lisää, kun informantit ajattelivat omaa ammatillista kielitaitoaan ja sen kehitystä.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Ammatillisesta suomesta on viime vuosina ilmestynyt useampia tutkimuksia. Maija Tervola (2019) tutki väitöskirjassaan maahanmuuttajalääkärien suomen kielen taitoa ja kielitaitotarpeita. Näkökulma oli erityisalan kielitaidossa. Tutkimuksen perusteella maahanmuuttajalääkärien kielitaito on osittain liian kapea, kun otetaan huomioon lääkärin työn laajat kielitaitovaatimukset, ja lisäksi kielitaito on liian matalalla tasolla. Aija Virtanen (2017) tutki väitöskirjassaan kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillista suomen kielen taitoa ja sen kehittymistä työharjoittelussa. Tutkimuksen mukaan kielitaito on monitahoinen asia: se on kehollista ja eri aikoihin ja paikkoihin hajautettua ja kerrostunutta. Toimijuuden ja ammatillisen kielitaidon kehittyminen liittyvät vahvasti toisiinsa. Koulutuksen tulisi tukea vahvasti toimijuuden kehittymistä ja työharjoitteluiden ohjauskäytänteisiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Anne Härkönen (2011) tutki pro gradu -tutkielmassaan suomen kielen sosiaalista oppimista työyhteisössä. Tutkimuksen kohteena olivat IT-alan työperusteiset maahanmuuttajat. Tuloksena oli, että haastateltujen maahanmuuttajien suomen taito on usein parempi kuin mitä he itse tai heidän työtoverinsa olettavat. Kielitaito jää kuitenkin näkymättömiin. Työympäristössä on tilaisuuksia kielitaidon kehittämiseen, mutta niitä ei juuri käytetä. Syinä tähän ovat muun muassa varovaisuus, kohteliaisuus ja englannin kielen käytön helppous. Kuitenkin ilman suomen taitoa maahanmuuttajat jäävät usein ulkopuolisiksi sosiaalisesta elämästä. Minna Suni (2010) käsitteli artikkelissaan ammatillista kieli- ja viestintätaitoa työntekijän näkökulmasta. Työperusteisesti Suomeen muuttaneet kuvasivat oppivansa suomea nimenomaan käyttäessään sitä työelämän viestintätilanteissa, ja sosiaalisella vuorovaikutuksella on tärkeä rooli: toisilta saadaan apua, tukea ja konkreettisia ilmauksia.

Markku Nikulin (2019) on tutkinut akateemisten maahanmuuttajien kokemuksia suomen kielen tarpeesta työ- ja arkielämässä. Kyselyaineiston mukaan suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että Suomessa voi asua ja tulla toimeen englannillakin, mutta voidakseen elää hyvin ja kotoutua täysimittaisesti, tulee osata suomea. Kävi myös ilmi, että suomea tarvitaan niin arkielämässä ylipäänsä kuin töissä yliopistolla, vaikka akateemisessa maail-

massa voidaan käyttää englantia viestintäkielenä. Ilman suomen kielen taitoa maahanmuuttaja jää paitsi paljosta normaalisti elämään kuuluvasta, mikä voi johtaa separaatioon ja ulkopuolisuuteen. Kielitaito nähtiin avaimena kanssakäymiseen, suomalaiseen kulttuuriin ja todelliseen kotoutumiseen. Tarve oppia kieltä ei myöskään lopu, kun on saavutettu jonkinlainen peruskielitaito, vaan se jatkuu läpi koko elämän. Edistyneen tason opetusta tulisi olla tarjolla ja oppijoiden erityistarpeet, kuten akateemisuus ja ala- ja työtehtäväkohtainen kieli, tulisi huomioida.

Inkeri Lehtimaja, Lari Kotilainen ja Salla Kurhila (2021) ovat tutkineet monikielisyttä työyhteisöissä. Globalisaation myötä työpaikoilla käytetään yhä useampia kieliä, useammat työntekijät käyttävät omassa työssään useampia kieliä, ja yhä harvempi voi käyttää vain sitä kieltä, jota osaa parhaiten. He keskittyivät tietotyöhön eli tarkastelussa olivat työpaikat, joissa työtehtävät ovat pääosin kielellisiä. Aineistoa kerättiin yliopistoyksiköstä, kulttuurialan järjestöstä ja kirjastosta. Kysymyksenä oli se, kuinka työntekijöiden kielellinen heterogeenisyys näkyy työyhteisöissä ja niiden toiminnassa. Ensinnäkin eri tilanteissa tulee valita käytettävä kieli, mihin vaikuttaa tilanteeseen osallistuvien työntekijöiden kielitaito. Usein valitaan se kieli, jota kaikki osaavat riittävästi ja joka on suurimmalle osalle vaivattomin. Vaikka kaikki periaatteessa osaavat kieltä, työntekijöiden vaihtelevan kielitaidon on kuitenkin huomattu vaikuttavan työyhteisön sisäiseen kommunikaatioon. On myös huomattu, että erilaiset työtehtävät vaativat eri kielten hallintaa eri tasoilla, joten työntekijöiden kielitaito vaikuttaa siihen, miten tehtäviä voidaan jakaa. Näin ollen kielitaito vaikuttaa lisäksi etenemiseen uralla. Näiden käytännön vaikutusten lisäksi kielitaito vaikuttaa työpaikalla myös osallisuuden tunteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Jos työpaikan yhteinen kieli on yleisesti esimerkiksi suomi, saattaa sitä muuna kuin äidinkielenä puhuvat jäädä helposti ulkopuolisiksi erilaisista työyhteisön sosiaalisista tilanteista. He eivät halua vaivata toisia kielen harjoittelulla ja mukana saattaa olla häpeän ja pelonkin tunteita. Heikompa kieltä käytettäessä tuntuu hankalammalta esiintyä alansa pätevänä asiantuntijana. Työpaikoilla tulisikin keskustella avoimesti kielipolitiikasta ja sen vaikutuksista. Tulisi päästä eroon siitä ajatustavasta, että kielitaito on yksilön henkilökohtainen ominaisuus. Kyse on yhteisön taidosta toimia kielitietoisesti, johon kuuluu mm. kielenoppimisen tukeminen.

Ruotsissa on tutkittu maahanmuuttajien kielikoulutuksen tehokkuutta ja kielitaidon vaikutusta kotoutumiseen. Kieli nousi ratkaisevaksi tekijäksi niin taloudellisen kuin sosiaalisen integroitumisen kannalta. Ammatillisen erityiskielitaidon osaaminen nostettiin erityisen tärkeään rooliin ja koulutetuille maahanmuuttajille toivottiin lisää kohdistettua kielinopetusta, jotta kotoutuminen helpottuisi ja nopeutuisi. (Rodin, Rodin & Runke 2017: 222–223, 230.)

Tutkielmani etenee niin, että luvussa kaksi esittelen aineistoni ja sen keräämisen sekä tutkimusmetodini sisällönanalyysin. Luvussa kolme käsittelen teoriaa tutkimukseni taustalla. Luvussa neljä analysoin aineistoani, ja luku viisi on varattu pohdinnalle. Luvussa kuusi on tutkielman päätäntö.

2. TUTKIMUSAINEISTO JA -METODI

2.1. Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus ja informantit

Oulussa järjestettiin keväällä 2021 ensimmäiselle ryhmälle Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus. Se oli tarkoitettu ensisijaisesti ICT-alan korkeakoulutetuille maahanmuuttajille, joiden työllistymisen esteet liittyvät pääasiassa suomen kielen taitoon. Koulutuksella tuetaan maahanmuuttajien osaamis- ja koulutustarpeita ja siirtymistä työelämään. Koulutuksen tavoitteena on kehittää ammatillista suomen kielen taitoa, luoda työelämäyhteyksiä ja vahvistaa kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. (Työelämän suomea 2021.)

Koulutuksessa on mukana myös jo työelämässä olevia maahanmuuttajia. Koulutuksen tavoitteena on myös vahvistaa työssä pärjäämistä suomen kielen osalta. Lisäksi on huomioitava, että kielitaitotarpeet voivat muuttua työuran aikana. Jos henkilö on tällä hetkellä töissä yrityksessä, jossa työkieli on englanti, tilanne saattaa olla toinen ja työkieli suomi hänen mahdollisessa seuraavassa työpaikassaan. Myös työnhakuprosessissa ja rekrytoinnissa voidaan odottaa suomeksi toimimista. Samoin työtehtävät nykyisessäkin työpaikassa voivat muuttua ja sitä myöten kielitaitovaatimukset.

Koulutukseen kuuluu neljä kielikoulutusjaksoa ja kaksi työelämään tutustumisen jaksoa. Kielikoulutuksessa käsitellään suomalaista yhteiskuntaa ja työyhteisöjä, suomen kielen viestintäkulttuuria ja viestintätapoja, suomen kielen ammatillista viestintää ja oman alan asiantuntijuutta sekä suomen kielen viestintätyylejä. Ensimmäisen ryhmän kielikoulutusjaksot järjestettiin keväällä 2021. Työelämään tutustumiseen kuuluu ensin perehtyminen suomen kieleen työpaikalla ja sen jälkeen työharjoittelu. Suomen kieli työpaikalla -jakso suoritetaan ennen työharjoittelua ja siihen kuuluu tutustuminen tulevaan harjoittelupaikkaan ja tilanteisiin, joissa käytetään suomea. Harjoittelijalle nimetään kielimentori, joka kertoo tulevan harjoittelupaikan kielenkäytöstä ja tilanteista, joissa suomea käytetään. (S. Brunni, henkilökohtainen tiedonanto 2.3.2022.)

Työharjoittelu kestää neljä viikkoa ja tavoitteena on tutustua työelämään suomenkielissä työyhteisössä, kehittää työelämäntuntemusta ja -taitoja sekä kehittää ammatillista

viestintää ja kielitaitoa työelämässä. Harjoittelijalle tarjotaan mahdollisuuksia käyttää suomea erilaisissa tilanteissa. Etukäteen nimetty kielimentori käyttää harjoittelijan kanssa suomea ja ohjaa ja tukee kielen käyttöä etukäteen sovitun mukaisesti. (Työelämän suomea 2021; S. Brunni, henkilökohtainen tiedonanto 2.3.2022.) Työharjoittelut oli suunniteltu tehtäviksi keväällä ja kesällä 2021, mutta koronatilanteen takia ne jouduttiin siirtämään pääosin syksyyn.¹

Keväällä 2021 koulutukseen osallistui yhteensä 12 kurssilaista. Kaikilla on korkeakoulututkinto ja osa kurssilaisista on oman alansa töissä. Osa on työttömänä, osa muun kuin oman alan töissä ja osa korkeakouluopiskelijoita. Heidän suomen taitonsa on puheen osa-alueella vähintään eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla B1 - B2², muilla osa-alueilla kielitaito voi olla matalampi tai korkeampi. Tätä tutkimusta varten tehdyt haastattelut tehtiin kokonaan suomeksi, eikä siinä ilmennyt ongelmia. Kaikki kurssilaiset ovat asuneet Suomessa useita vuosia. Suurimmalla osalla heistä on ICT-alan koulutus tai he ovat sillä alalla töissä. Mukana on myös joitakin luonnontieteilijöitä. Kaikki haluavat kehittää suomen taitoaan työllistymisen, töissä selviämisen tai työpaikan vaihtamisen vuoksi.

Seuraavaksi kerron tarkemmin haastatteluista ja kyselylomakkeesta, joilla aineisto kerättiin.

---

¹ Harjoittelukokemuksia ei voitu kartoittaa tämän tutkimuksen puitteissa, koska koronan takia ne siirtyivät odotettua myöhemmäksi. Toteutumisessa oli epävarmuutta myös syksyn 2021 osalta, joten niiden tarkastelu jätettiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

² Eurooppalainen viitekehys on kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Viitekehukseen kuuluu kuusi laajaa taitotasoporrasta, jotka ovat alkeista alkaen A1-A2-B1-B2-C1-C2. A-taso on perustaso, B-taso itsenäisen kielenkäyttäjän taso ja C-taso taitavan kielenkäyttäjän taso. B1-tasoa nimitetään kynnystasoksi ja B2-tasoa osaajan tasoksi. (EVK 2003: 46–47.) B-taso vastaa Yleisen kielitutkinnon taitotasoa 3, joka vaaditaan esimerkiksi kansalaisuuden saamiseen kielitaidon perusteella (Finlex).

2.2. Aineisto

2.2.1. Haastatteluaineisto

Tutkimukseni haastatteluaineisto on kerätty alkukesästä 2021, kielitaitojakson päätyttyä, ennen kuin informantit aloittivat harjoitteluitaan. Haastattelut toteutettiin Zoomissa, ne nauhoitettiin, ja kerrallaan mukana oli kaksi opiskelijaa ja lisäksi työni ohjaaja, joka toimii myös Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutuksen yhtenä opettajana. Näiden kahden haastattelun kokonaiskesto on 2 tuntia 24 minuuttia.

Haastattelu on joustava menetelmä, ja siksi se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, ja tiedonhankintaa on mahdollista suunnata itse tilanteessa. Haastattelussa on mahdollista saada esiin myös vastausten taustalla olevia motiiveja ja mukana ovat myös ei-kielelliset vihjeet. Haastattelun etuihin kuuluu se, että haastateltava voi tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti. Ihminen on haastattelututkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Etuna pidetään myös sitä, että tutkimuksen aihe tuottaa monitahoisesti ja moniin suuntiin viittaavia vastauksia, tutkija ei etukäteen voi tietää vastausten suuntia. Haastattelussa voi selventää vastauksia ja syventää saatuja tietoja pyytämällä esimerkiksi perusteluja esitettyihin mielipiteisiin. Lisäkysymyksiä voidaan esittää aina tarpeen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 34–35.) Haastattelun luonteeseen kuuluu, että se on vuorovaikutusta, tilanteista ja aina myös avointa yllätyksille (Hyvärinen 2017: 13).

Omat haastatteluni olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, joissa halutaan tietoa tietyistä asioista. Haastattelukysymysten käsittelyjärjestys voi vaihdella. Teemahaastattelussa tilanne on keskustelunomainen ja siinä käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja, joiden käsittelyjärjestys on vapaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän tutkimuksen haastatteluihin oli tehtynä haastattelurunko, liite, jossa oli käsiteltävät aihepiirit ja niihin liittyviä kysymyksiä. Haastateltavat saivat tämän rungon tutustuttavaksi ennen haastattelua.

Haastattelut toteutettiin Zoomissa ryhmähaastatteluina, tai ryhmäkeskusteluina, joissa haastattelija ohjaa keskustelua. Tarkoituksena oli, että käsiteltävistä asioista syntyisi moniäänistä keskustelua. Keskustelua syntyikin hyvin, eikä se edennyt tiukasti kohta kohdalta. Vastauksia eri kysymyksiin saatiin keskustelun eri vaiheissa. Ryhmäkeskustelujen onkin sanottu sopivan erityisesti sellaiseen tutkimukseen, jossa kiinnostuksen kohteena on ihmisten erilaiset tulkinnat, merkitysten vaihtelut ja argumentaatio. Ryhmäkeskusteluissa on olennaista osallistujien yhteinen tiedon tuottamisen prosessi. (Pietilä 2017: 113–114.)

Haastattelun haittoina taas voidaan pitää sitä, että jotta aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen mukaan ja vastaajia myötäillen, haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta. Kaikkiaan haastattelijan rooliin ja tehtäviin tulisi koulutustautua. Haastattelu valmisteluineen ja jälkikäsitteilyineen (litterointi) vie myös aikaa. Haastattelun voidaan myös katsoa sisältävän monia virhelähteitä, joita aiheutuu niin haastattelijasta kuin haastateltavastakin. Haastattelun luotettavuuteen voi esimerkiksi nähdä vaikuttavan haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Toisaalta myös haastatteluaineistojen vapaamuotoinen analysointi, tulkinta ja raportointi on usein ongelmallista, sillä niin sanottuja valmiita malleja ei ole tarjolla. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 35.)

2.2.2. Kyselylomakkeella saatu aineisto

Kyselytutkimuksen etuna pidetään yleisesti sitä, että niillä voidaan kerätä laaja aineisto. Tutkimukseen voidaan saada mukaan paljon henkilöitä ja siinä voidaan kysyä monia asioita. Kyselylomake on helppo lähettää suurellekin joukolle, joskin lomakkeeseen on helppo myös jättää vastaamatta. Kaikkiaan kyselymenetelmä on tehokas ja se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Määrällisiä tuloksia saa helposti, joskin tulosten tulkinta voi osoittautua ongelmalliseksi. (Hirsjärvi 2018: 195.)

Työelämän suomea – töihin Suomeen -kurssin opiskelijoilta kerättiin kielitaitojakson jälkeen kurssipalaute. Palautteen keräämiseen käytetään oppimisympäristö Moodleen tehtyä kyselylomaketta, johon opiskelijat vastasivat anonymisti. Lomaketta on muokattu myös tämän tutkimuksen tarpeisiin. Mukana on monivalintakysymyksiä ja lisäksi myös

avoimia kohtia. Avointen kohtien vastausten käsittelyyn käytän sisällönanalyysia. Kursin 12 osallistujasta 10 vastasi palautelomakkeeseen. Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeella saatu aineisto on toissijainen suhteessa kerättyyn haastatteluaineistoon.

2.3. Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sen avulla voi tehdä monenlaista tutkimusta. Sisällönanalyysia voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 103.) Sisällönanalyysissa keskitytään tarkastelemaan sitä, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo. Menetelmää voidaan käyttää monenlaisten aineistojen analyysiin, niin tekstien, nauhoitetun puheen ja haastattelujen kuin tekstiä, ääntä ja kuvaa sisältävien aineistojen analyysiin. (Kallinen & Kinnunen 2020.)

Runkona ja yleisenä kuvauksena analyysin toteuttamisesta voidaan pitää seuraavaa:

1. Päättää, mikä tässä aineistossa kiinnostaa
2. a. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi.
b. Kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta!
c. Kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta.
3. Luokittele, teemoita tai tyypittele aineisto.
4. Kirjoita yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 104.)

Aineistosta löytyy usein paljon kiinnostavia asioita, joten tutkittava ilmiö on rajattava tarkasti ja kerrottava siitä kaikki mahdollinen. Tutkimusongelman tulee olla linjassa raportoidun kiinnostuksen kohteen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 104–105.)

Kun on päätetty, mikä kiinnostaa ja aineisto on käyty läpi, se tulee luokitella, teemoittaa tai tyypitellä. Joskus vasta tätä kolmatta kohtaa pidetään varsinaisena analyysinä, mutta se ei kuitenkaan ole mahdollinen ilman kahta aikaisempaa kohtaa. Tässä vaiheessa laadullinen aineisto siis pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 105.) Luvussa 4 kerron, kuinka itse toteutin tämän pohjalta oman analyysin.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa käsittelen funktionaalista oppimiskäsitystä, käyttöpohjaista kielitaitokäsitystä sekä ammatillista kielitaitoa ja ammatillista suomi toisena kielenä -opetusta. Funktionaalinen oppimiskäsitys, käyttöpohjaisuus ja ammatillinen kielitaito liittyvät tiiviisti yhteen, sillä kaikissa painotetaan kieltä ja sen käyttöä eri tilanteissa, ja opetuksessa otetaan vahvasti huomioon oppijan kielenkäyttötarpeet.

3.1. Funktionaalinen oppimiskäsitys

Monet opettajat ja oppimisteoreetikot (kts. esim. Lauranto, Martin, Rivers) ovat yleisesti sitä mieltä, että kielen opetuksen tulisi valmentaa oppijoita suullisiin ja kirjallisiin kielenkäyttötilanteisiin ja kielenkäytön prosesseihin, joita he kohtaavat opetuksen ulkopuolisessa elämässään. Opetuksen tulisi näin ollen voimauttaa oppija toimimaan kielitaidollaan ja ylittämään sen rajoja. (Aalto, Mustonen, Tukia 2009: 403.)

Käyttöpohjainen lähestymistapa kieleen on laaja suuntaus, ja se pitää sisällään erilaisia funktionaalisia ja kognitiivisia teorioita kielestä. Kaikille teorioille on yhteistä tietyt periaatteet, joihin kuuluvat sekä se, että kieli nähdään emergoituvaksi käytön kautta, ja se, että kieli nähdään konstruktioihin eikä sääntöihin perustuvaksi systeemiksi. Yhteistä on myös käsitys, että kielen käyttö ja tieto kielestä, vuorovaikutus ja kognitio, yksilöllisyys ja sosiaalisuus kietoutuvat toisiinsa, eivätkä ole erillisiä. (Eskildsen & Cadierno 2007: 87.)

Kieli nähdään käyttöpohjaisen kielitaitokäsityksen mukaan ennen kaikkea kommunikoinnin välineenä ja huomiota kiinnitetään erityisesti sen vuorovaikutukseen perustuvaan, kommunikatiiviseen ja dynaamiseen luonteeseen. Käyttöpohjaisen näkemyksen mukaan kieli opitaankin vuorovaikutuksessa ja käytön kautta. Kielitaidolle on ominaista jatkuva muutoksen tila: kielenkäyttökokemukset muokkaavat ja rakentavat sitä. Kieli emergoituu toistuvista käyttötilanteista ja kieltä käytetään aina tietyn yhteisön jäsenenä. (Tomasello 2003: 99.) Kielen käyttö nähdään kulttuuri- ja kontekstisidonnaisena (Tyler 2010: 271), eikä ole yhtä kieltä vaan kirjo ideologisia, dynaamisia variaatioita kielestä (Lähteenmäki

1998: 60, 62). Näin ollen myös kielen oppijoiden kieli, kuten suomen opiskelijoiden suomi, on suomea yhtä lailla kuin äidinkielenään suomea puhuvien kieli, vaikka se onkin erilaista.

Käyttöpohjaiseen lähestymistapaan kuuluu käsitys kielestä konstruktio pohjaisena. Kielellinen yksikkö on konstruktio, muodon, merkityksen ja käytön liitto (ks. esim. Beckner ym. 2009: 5). Konstruktio voi olla niin spesifi, kuten sana tai idiomi, kuin yleisempi, kuten lause- tai jopa diskurssitasoinen yksikkö. Syntaksia, morfologiaa ja leksikkoa ei pidetä toisistaan erillisinä, toisin kuin perinteisessä kieliopissa, ja ne muodostavat ennemminkin symbolisten rakenteiden jatkumon kuin hierarkian. Kieli ja kielen oppiminen perustuukin käyttöpohjaisen näkemyksen mukaan erikokoisiin ”rakennuspalikoihin”, konstruktioihin, joissa yhdistyvät muoto, merkitys ja funktio, eli ilmauksen syntaktinen rakenne sekä semantiikka ja pragmatiikka, ilmauksen käyttötieto. Konstruktio nähdään konventionaalisenä, kielenpuhujien jakamana ja kielenoppijoiden kielenkäytön kautta oppimana kielellisenä yksikkönä, jolla on oma funktionsa (Ellis 2003: 66; Tomasello 2003: 99–100; Eskildsen 2008: 335.)

Funktionaalinen kielenopetus pohjaa tähän käsitykseen kielestä käyttöpohjaisena. Opetusta ohjaa tietoisuus siitä, että oppijan on selviydyttävä erilaisissa elämänpiirinsä tilanteissa ja kielenoppimista ohjaavatkin oppijan omat kielenkäyttötarpeet. Oppijan on saatava käyttöönsä näihin tilanteisiin relevantteja toimintatapoja ja ilmauksia, konstruktioita, joissa yhdistyvät niin käyttö, merkitys, kuin muotokin. Funktionaalinen oppimiskäsitys ohjaakin kääntämään opetuksen ja oppimisen roolit päinvastoin: opetuksen tehtävänä onkin myötäillä oppimista ja reagoida siihen, mitä oppijat oppivat luokan ulkopuolella. Oppimisympäristö on syytä nähdä luokkahuonetta ja oppikirjaa laajempaan, sillä koko ympäröivä yhteisö toimii suunnattomana oppimisresurssina. Funktionaalinen opetus auttaa jäsentämään ja täydentämään muualta opittua ja aktivoi oppimaan lisää luokan ulkopuolella. Opetus siis seurailee oppimisprosessia eikä pyri määräämään sitä. (Mustonen & Honko 2018: 136; Aalto ym. 2009: 407–408, 410.)

Funktionaalinen, osallistava kielenopetus lähestyy kieltä makrotasolta, juuri autenttisista tilanteista käsin, eikä lähde liikkeelle mikrotason elementeistä. Sitä voidaan kuvata sipu-

limetaforan kautta: analyysi aloitetaan uloimmalta kuorelta ja siirrytään kerros kerrokselta kohti sisintä ja pienempiä elementtejä. Sipulin uloin kuori on tilanteen sosiaalinen konteksti, josta hahmottaminen aloitetaan. Sen jälkeen sisemmiltä kuorilta hahmottuu tilanteen tarkempi luonne ja funktio, muuhun toimintaan kietoutuvat kielenkäytön tavat ja lopulta tarkemmin kielelliset ilmaukset ja niiden rakenne. Opetus kulkee holistisista tulkinnan taidoista, reseptiivisistä eli ymmärtämisen taidoista kohti produktiivista, oman tuottamisen taitoa. Ensin tuotetaan jäljittelemällä ja yhdessä, myöhemmin omaehtoisemmin osallistuen. (Mustonen & Honko 2018: 136.)

Funktionaalisessa opetuksessa (esim. Rivers 1981) kieli nähdään viestinnän välineenä ja sosiaalisen toiminnan tuloksena. Kielen käyttö on ensisijaista suhteessa sääntöjen ja muotojen analysointiin, ja säännöt ja yleistyksiset tehdään esimerkkien ja käyttökokemuksen pohjalta. Muotoja ei kuitenkaan laiminlyödä, vaan ne kuvataan käytön kautta siten, että oppija hahmottaa myös niiden vakiintuneet merkitykset ja käyttötavat. Funktionaalisessa opetuksessa keskitytään tyypillisiin rakenteisiin kieliopin aukottoman kuvauksen sijaan, ja oppijan oma aktiivisuus on tärkeää, jotta opetus mukailee kunkin oppijan omaa oppimisprosessia. (Aalto jne. 2009: 407, 409, 411, 413.)

Kielitaito nähdään tilannekohtaisena taitona, tilanteisena kielitaitona, joka mahdollistaa vuorovaikutuksen ihmisten välillä. Pyrkimyksenä on opettaa kunkin tekstilajin mukaista kielimuotoa, kuten erilaiset puhekieliset ja yleiskieliset puhutut ja kirjoitetut tekstilajit. Parhaimmillaan oppimistehtävissä ja -tilanteissa hyödynnetään mahdollisimman autenttista toimintaa: se myötäilee sellaisia kielenkäytön ja päättelyn prosesseja, joita tarvitaan oikeassa elämässä. Ne ovat oppijalle aktiivista ja tavoitteellista toimintaa, joka valmentaa häntä oikean elämän kielenkäyttötilanteisiin. (Aalto jne. 2009: 407, 409, 411, 413.) Oppijan oma aktiivisuus ja opiskeltavan asian yhteys oikean elämän tilanteisiin lisäävät oppijan motivaatiota: opiskellaan, jotta pärjätään oikeissa, elämässä vastaantulevissa tilanteissa. Motivaation on havaittu vaikuttavan niin kielen oppimiseen kuin kotoutumiseenkin. Opetuksen lähtökohdaksi tulisikin ottaa esimerkiksi pelkkien kielitestien vaatimusten sijaan myös se, mitä oppija itse haluaa oppia ja osata, mikä kielitaidon alue toisi hänelle tunteen osaamisesta ja pärjäämisestä. (Amit & Bar-Levit 2014: 947, 960; Van Avermaet & Gysen 2006: 1–2.)

Funktionaalista näkökulmasta kieli ei ole vain yksilön pään sisäistä toimintaa, jolloin sitä ei myöskään tulisi opetella itsekseen työstäen. Optimaalinen tehtävä onkin sellainen, josta oppija ei selviydy yksin, vaan se vaatii vuorovaikutusta toisten kanssa. (Aalto jne. 2009: 410–411.) Tilanteinen kielitaito otetaan haltuun juuri toimimalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, tietynä historiallisena ja poliittisena aikana ja osana monimuotoisia ja -kielisiä sosiaalisia verkostoja (Mustonen & Honko 2018: 136). Tieto kielestä, merkityksistä ja käytöstä on ympäröivässä maailmassa, kirjoitetuissa ja puhutuissa teksteissä, kielenkäytössä ja kielenkäyttäjillä. Kieltä oppiakseen yksilön tulisi voida hyödyntää kaikkea hänen ympärillään olevaa tietoa kielestä ja sen käytöstä. Samalla tulisi olla mahdollisuuksia rakentaa ja testata omia hypoteeseja kielestä vuorovaikutuksessa muiden tekstien ja kielenkäyttäjien kanssa. (Aalto jne. 2009: 411.)

Funktionaalinen lähestymistapa, kielen käyttämisen ja tilanteisuuden korostaminen sekä vuorovaikutus ja autenttisuus ovat vahvasti läsnä myös ammatillisessa kielenopetuksessa ja ne toimivat ammatillisen kielenopetuksen lähtökohtina.

3.2. Ammatillinen suomi toisena kielenä -opetus

Melkeinpä kaikissa ammateissa voidaan sanoa työnkuvaan kuuluvan kielellistä kommunikointia muiden ihmisten kanssa. Useissa ammateissa on oleellista keskustelu ammattilaisen ja maallikon välillä, jolloin asiantuntijan on muokattava kommunikointiaan tilanteeseen sopivaksi. Sen sijaan keskusteluissa tai kirjallisissa teksteissä asiantuntijoiden välillä odotetaan tarkkaa alan kielenkäyttöä. (Tervola 2019: 48–49.)

Ammatillisesta kielitaidosta, jota kutsutaan myös **erityisalan kielitaidoksi**, puhutaan silloin, kun toimitaan jonkin erityisalan kontekstissa, useimmiten ammatillisessa kontekstissa. Erityisalan kielitaito nähdään usein lisänä **yleiskielitaitoon** nähden, ja yleiskielitaito taas nähdään pohjana erityisalan kielitaidolle. Riippuu kuitenkin alasta ja ammatista, millainen merkitys yleiskielen taidolla on. Usein myös todetaan, että rajanveto erityisalan kielen ja yleiskielen välillä on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Kielenainesta on vaikea rajata yksiselitteisesti yleiseen tai tiettyyn erityisalaan kuuluvaksi. (Tervola 2019: 52.)

Ammatillinen suomi toisena kielenä (S2) -opetus tarkoittaa suomi toisena kielenä -opetusta, jonka opiskeltavat sisällöt motivoituvat siitä ammattialasta, jonka osaajiksi kielienoppijat ovat opiskelemassa. Kansainvälisesti katsottuna tämä ammatillinen S2-opetus liittyy erityisalojen kielen (language for specific purposes) opetuksen ja tutkimuksen piiriin. Suomessa johonkin ammattialaan tai työelämään liittyvää S2-opetusta on ollut tarjolla 1990-luvulta lähtien (Kokkonen 2010: 40). Usein ammatillisesta kielenopetuksesta tulee mieleen ammattisanasto, mutta sanalistojen sijaan ammatillisen kielenopetuksen tavoite on tuottaa toiminnallista kielitaitoa. Tällöin keskeistä onkin kielen käyttö ja kielellä pärjääminen niissä tilanteissa, joita ammatissa toimiminen vaatii. Ammatillinen opetus suuntaa siis käytännön tilanteisiin ja funktionaalinen näkökulma on vahvasti läsnä. (Komppa, Jäppinen, Herva, Hämäläinen 2014: 7.)

Ammatillisen kielenopetuksen edellytys on, että opiskelijan peruskielitaito on jo melko hyvä, jotta sen päälle voi rakentaa erikoisalan kielitaitoa (Majakangas & Hartikainen 1998: 64). Ammatillisessa S2-opetuksessa on ratkaistava, mitkä ns. yleisen kielitaidon piirteet ja rakenteet ovat tärkeitä kyseisellä ammattialalla ja kuinka paljon ammattialalla tärkeitä kielen piirteitä voi korostaa opetuksessa. Muut kielen osa-alueet eivät kuitenkaan saa kärsiä, jotta oppija voi osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan muutenkin kuin vain ammattiroolin kautta. Toistaiseksi alakohtaisia S2-opetuksen oppimateriaaleja on tarjolla vain niukasti, joskin esimerkiksi erilaisissa hankkeissa laadittuja alakohtaisia oppimateriaaleja on olemassa. Näistä esimerkkeinä Sairaalan hyvää suomea terveydenhoitoalalle, Hoitotyön suomea, Työelämän suomea 1 & 2, Rakentavaa suomea rakennusosalalle ja Kokataan suomeksi ravintola-alalle. Kaikkiaan alakohtaisen S2-opetuksen suunnittelu, koulutusalaakohtaisen materiaalin luominen ja olemassa olevien verkkomateriaalien soveltaminen opetuksessa on erityisesti korkeakouluissa koulutusohjelmien ja kielenopettajan yhteistyön varassa. (Komppa jne. 2014: 7–8.)

Eurooppalaisen viitekehyksen pohjalta on laadittu ammatillisia suomi toisena kielenä -viitekehyksiä, jotka on tarkoitettu hyödynnettäviksi ammatillisen kielenopetuksen kehittämisessä. Ammatillisen vieraiden kielten opetuksen näkökulmasta on keskeistä hahmottaa kohdeammatit, esimerkkityöpaikat ja tyypilliset työtehtävät. Olennaisia ovat kielenkäytön aihepiirit, kommunikatiiviset tehtävät ja kielelliset toiminnot ja strategiat. Lisäksi

tulee määritellä ammattialan keskeiset tekstit mukaan lukien suulliset tilanteet sekä ammattialaan kuuluvat rakenteen ja sanaston erityispiirteet. (Komppa jne. 2014: 9.)

Akateeminen ympäristö on kielenkäytön kontekstina kieltä oppivalle haastava. Kuten Luukka (1992) toteaa, akateeminen kieli on kieltä, jota on vaikea määritellä pelkkänä sanastona tai ilmauksina. Siihen liittyy olennaisella tavalla tieto siitä, miten kieltä tulee käyttää eli millainen kieli sopii kussakin tilanteessa. (Luukka 1992: 4–7.) Akateeminen kieli on siis rekisteri eli kielenkäytön tapa, joka tulee omaksua akateemisessa maailmassa. Akateemisesti koulutettujen maahanmuuttajien suomen kielen taitoa verrataan akateemiseen suomalaiseen rekisteriin, mikä nostaa vaatimustason melkein natiivikielenkäyttäjän tasalle. Vaikka henkilö osaisi jo erittäin hyvin suomea, selviytyy esimerkiksi arjessa suomen kielellä, hänelle voi silti jäädä tarve oppia lisää. Kieli määrittää myös sitä, millaisena kielenkäyttäjänä nähdään ja mitä hän pystyy ilmaisemaan. Akateeminen maahanmuuttaja on todennäköisesti kotimaassaan sosialisoitunut pitkän prosessin kautta tämän vaativan akateemisen rekisterin käyttäjäksi. Suomessa hän joutuu aloittamaan alusta. Kokemus riittämättömästä kielitaidosta voi liittyä myös henkilön identiteettiin Suomessa ja hänen kykyynsä uudistaa sosiaalinen roolinsa uudessa ympäristössä. Tätä kautta kielellinen kompetenssi nivoutuu henkilön sosiaaliseen minään, hyvinvointiin ja lopulta kotoutumiseen. (Nikulin 2019: 176–177.)

4. ANALYYSI

Haastattelin alkukesästä 2021 neljää Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutukseen osallistunutta. Haastattelujen rungot ja kysymykset muotoiltiin sen jälkeen, kun tutkimuskysymykset oli muotoiltu, jotta päästäisiin keskustelemaan halutuista aiheista. Haastattelujen runko ja kysymykset ovat tämän tutkimuksen liitteenä. Haastattelut toteutettiin niin, että kerrallaan haastattelussa oli mukana kaksi haastateltavaa. Haastattelut tehtiin Zoomissa ja ne myös nauhoitettiin. Haastatteluissa oli mukana myös työni ohjaaja, joka on yksi kyseisen koulutuksen järjestäjistä ja opettajista. Ryhmähaastattelut toimivat oikein hyvin: kurssilaiset olivat toisilleen ennestään tuttuja ja keskustelu eteni sujuvasti. Välillä toinen jatkoi siitä mihin toinen oli jäänyt, syntyi siis todellista keskustelua eikä vain kysymys-vastaus-tyyppistä haastattelua.

Käsittelen lisäksi kurssipalautetta, joka kerättiin koulutukseen osallistuneilta kielikoulutusjaksojen jälkeen loppukeväästä 2021. Tässä oppimisympäristö Moodleen tehdyssä kyselylomakkeessa oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kohtia. Kurssipalautteen sisällöt mukailevat haastattelujen aiheita, joten otan niitä mukaan analyysiin siltä osin, kun ne liittyvät haastatteluista esille nostamiini asioihin.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa katselin ja kuuntelin haastattelutallenteet läpi. Samalla poimin Excel-taulukkoon kaikki ammatillista kielitaitoa, tätä kyseistä koulutusta ja yleisesti suomen kielen tarpeellisuutta koskevat asiat, ja ryhmittelin ne aihepiiriin mukaan. Ensin luokittelin käsittelemäni aineiston kuuteen luokkaan: 1) aikaisemmat kokemukset töistä Suomessa suomen kielen osalta, 2) ammatillinen kielitaito, 3) suomen kielen tarve työpaikalla, 4) tämä koulutus: hyvät ja hyödylliset asiat, 5) mitä olisi kaivannut lisää kursseille ja 6) harjoittelu.

Sisällönanalyysin mukaisesti siis ensin suunnittelin, mihin aihepiireihin keskityn, mihin aihepiireihin liittyviä asioita poimin haastatteluista. Tähän oli toki vaikuttanut jo sekin, millaiset haastattelurungot olin tehnyt. Kirjatessani aiheita Exceliin merkitsin jokaisen aihepiiriin asiat omalla värillään. Lisäksi merkitsin taulukkoon, kummassa haastattelussa asia oli ollut, kuka haastateltavista sen sanoi ja ajan, missä kohtaa haastattelua asia sanottiin. Näin pystyn löytämään kohdan aineistosta uudelleen. Haastateltaville annoin koodit

H1–H4. H1 ja H2 olivat ensimmäisessä haastattelussa, H3 ja H4 toisessa haastattelussa. Seuraavassa kuvassa (1) näkyy Excel-taulukko, johon ryhmittelin haastatteluista poimimani asiat.

	A	B	C	D
1	Kuka puhui	Kumpi haastattelu, aika	Asia	Aihe
2	H2	1, haastattelun aika alussa	Itse työtehtävissä ei suomea, mutta kahvihuoneessa ja muuten kuin itse työhön liittyen	aikaisemmat kokemukset töistä Suomessa suomen kielen osalta
3	H1	1, 8.35	Joskus lyhyt sähköposti suomeksi, esim. yksi kysymys. Vähän pelottanutkin puhua suomea, koska vastaus ei ole selkosuomea.	aikaisemmat kokemukset töistä Suomessa suomen kielen osalta
4	H1	1, 10.30->	mitä on ammatillinen kielitaito: ammattisanasto, alan oma sanasto	ammattillinen kielitaito
5	H2	1, 12.22	Samana mieltä H1:n kanssa: sanasto	ammattillinen kielitaito
6	H2	1, 12.40	kokoussanasto, ns.yleinen kokoussanasto (vrt. työpaikalla oman alan sanasto)	tämä koulutus, hyvät ja hyödylliset asiat
7	H2	1, 13.10	Työkaverit puhuvat nopeasti keskenään suomea, hankala ymmärtää	aikaisemmat kokemukset töistä Suomessa suomen kielen osalta
8	H1	1, 13.40	Myös äidinkielellä ammattisanasto haastava/osattava. Sanoilla omat merkityksensä.	ammattillinen kielitaito
9	H1	1, 14.13	Jonkun sanan tietää suomeksi, mutta omalla alalla se tarkoittaaakin jotain muuta, tarkempi merkitys	ammattillinen kielitaito
10	H1	1, 15.10	"Yleinen ammatillinen sanasto". Esim. palaverit, niiden termit	liittyköhän tämä koulutukseen vai omaan kokemukseen
11	H1	1, 15.30	Yleinen ammatillinen sanasto oli hyödyllinen minulle	Tämä koulutus, hyvät ja hyödylliset asiat

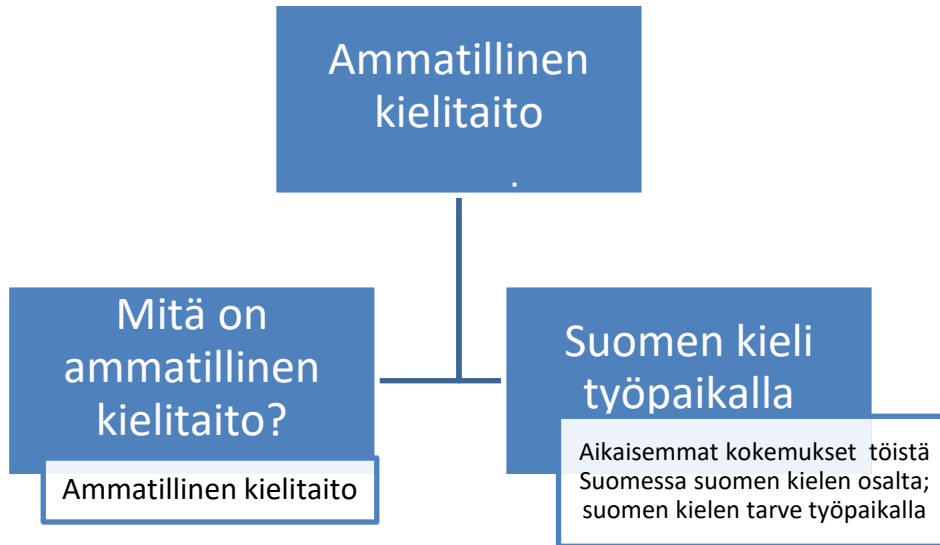
KUVA 1. Aiheiden luokittelu Excelissä.

Taulukon yläreunassa näkyvät tiedot, jotka merkitsin jokaisesta haastattelusta poimitusta asiasta: kuka puhui, kumpi haastattelu oli kyseessä ja aika, jolloin asiasta puhuttiin, sekä aihe. Ensin kirjasin asioita ylös siinä järjestyksessä, kun ne mainittiin haastatteluissa. Jokaisen aihepiirin asiat merkitsin samalla värillä, jotta ne on helpompi löytää. Kun olin käynyt haastattelut kokonaisuudessaan läpi, tein jokaiselle aihepiirille vielä oman välilehden, jonne kopioin kyseisen aihepiirin asiat.

Käytyäni läpi nämä kuusi eri luokkaa, joihin jaottelin aineiston, jaoin ne kahteen pääluokkaan tutkimuskysymysteni mukaisesti: Ammatillinen kielitaito ja Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus. Ammatillinen kielitaito -otsikon alle muodostin alaotsikot Mitä on ammatillinen kielitaito ja Suomen kieli työpaikalla. Mitä on ammatillinen kielitaito -otsikon alle keräsin ne asiat, jotka ensimmäisessä jaottelussani kuuluivat toiseen luokkaan 2) ammatillinen kielitaito. Suomen kieli työpaikalla -otsikon alle kokosin ne asiat, jotka ensimmäisessä jaottelussa kuuluivat teemoihin 1) aikaisemmat kokemukset töistä Suomessa suomen kielen osalta ja 3) suomen kielen tarve työpaikalla. Toisen pääotsikon, Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus, alle muotoutuivat otsikot Kielitaitojakso ja Työelämäjakso, koulutuksen osa-alueiden mukaisesti. Kielitaitojakso-otsikon alle lisäsin ensimmäisen jaon luokkien 4) tämä koulutus: hyvät ja hyödylliset asiat ja 5) mitä olisi kaivannut lisää tälle kurssille asiat. Työelämäjakso-otsikon alle kuuluvat ne

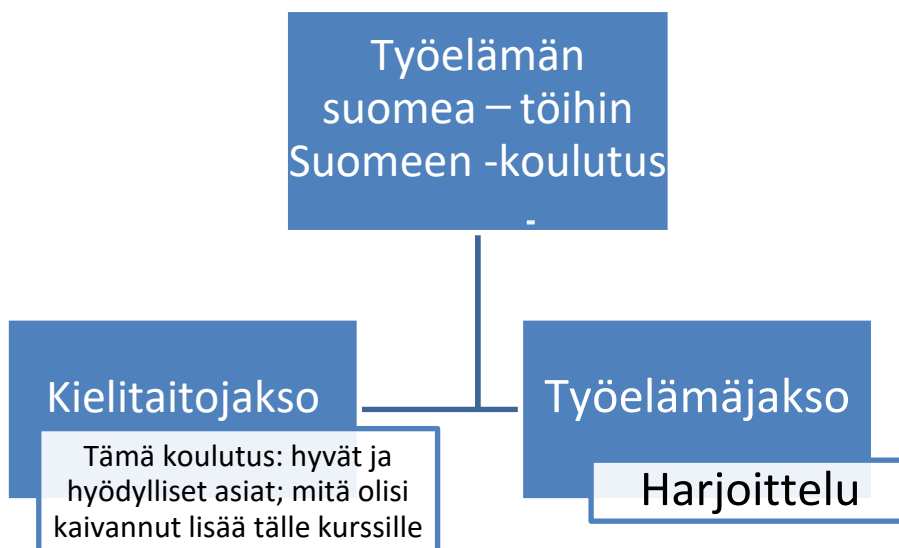

asiat, jotka ensimmäisessä jaottelussa kuuluivat luokkaan 6) harjoittelu. Seuraavissa kuvioissa 1 ja 2 olen esittänyt pääotsikot, niiden alaotsikot ja näihin sisältyvät teemat.

KUVIO 1. Pääotsikko Ammatillinen kielitaito, sen alaotsikot ja teemat.

Tässä kuviossa 1 näkyy analyysini ensimmäinen pääotsikko Ammatillinen kielitaito sekä sen alle muodostuneet alaotsikot. Alaotsikoiden alapuolella näkyvät ensimmäisen jaotteluni teemat, joihin liittyvät asiat olen käsitellyt näiden otsikoiden alla.

KUVIO 2. Pääotsikko Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus, sen alaotsikot ja teemat.

Kuviossa 2 näkyy analyysini toinen pääotsikko Työelämän suomea – töihin Suomeen - koulutus sekä sen alle muodostuneet alaotsikot. Alaotsikoiden alapuolella näkyvät ensimmäisen jaotteluni teemat, joihin liittyvät asiat olen käsitellyt näiden otsikoiden alla.

Seuraavaksi käsittelen nämä pääluokat ja niiden alaluokat. Joiltain osin käsiteltävät asiat myös limittyvät, sillä haastattelut olivat keskustelunomaisia ja samaa aihetta saatettiin käsitellä useassa kohdassa keskustelua.

4.1. Ammatillinen kielitaito

4.1.1. Ammatillinen kielitaito kielenoppijoiden keskustelun pohjalta

Ammatillisesta kielitaidosta puhuttaessa haastatteluissa nousivat esille sanasto, yleisen ja ammatillisen kielitaidon suhde sekä koulutuksen kielitaitojakson vaikutus omaan ammatilliseen kielitaitoon.

Haastatteluissa puhuttiin oman alan sanastosta, ammattisanastosta, ja oman alan kieltä kuvattiin muun muassa esimerkin (1) tavoin. Alan kielestä ja sanastosta puhuttaessa informantti H1 sanoi, että myös omalla äidinkielellä ammattisanasto on osattava ja se voi olla hankalaa, kun sanoilla on omat merkityksensä. Tämä näkyy esimerkissä (2).

(1) *järjestelmän kieli, jota käyttää teknologiassa* (Haastattelu 2, H4).

(2) *Kun mietin se on ihan vaikea myös oma äidinkielessä jos ei kuulu joku ammattilainen kieli sitten joku sana voi tarkoittaa jotain ihmisille mutta se ammattilaiselle tarkoittaa jotain tärkeää.* (Haastattelu 1, H1).

Ammatillinen, oman alan kieli liitettiin tiettyyn ympäristöön ja kokonaisuuteen, kuten esimerkissä järjestelmään ja teknologiaan. Kaikkiaan informantit puhuivat ammatillisesta kielitaidosta yleisemmin kuin vain koskien suomen kieltä ja siihen oli törmätty myös esimerkiksi oman äidinkielen kohdalla. Esimerkissä (2) nousee esille sanasto ja sanojen eri merkitykset yleisessä ja ammatillisessa kielessä. Tämä mainittiin myös suomen kielen osalta. Informanteilla oli kokemus, että luuli tietävänsä jonkun sanan merkityksen, mutta

ammattillisessa suomen kielessä merkitys olikin eri, tarkempi, kuin suomen kielessä yleisesti.

Informantti H3 kuvasi yleisen ja ammatillisen kielen eroa siten, että ammatillinen kieli on täsmällisempää, tai ainakin sen tulisi olla. Hän sanoi, ettei ole varma, voiko yleistä ja ammatillista kielitaitoa kehittää erikseen, koska työssä käytetään myös yleistä kieltä niin paljon. Kuten esimerkistä (3) huomaa, hänen mukaansa niiden pitäisi olla yhdessä.

(3) *Ehkä ammatillisen kielitaidon pohjalla on yleinen kielitaito* (Haastattelu 2, H3).

Tähän yleisen ja ammatillisen kielen yhteyteen H3 viittaa myös kertoessaan omasta kokemuksestaan, että alan sanasto on kyllä tärkeää, mutta töissä ihmiset voivat kuvata omaa ongelmaansa myös yleisen kielen sanalla, eivätkä käytä aina alan sanastoa. Tähän H4 jatkoi, että ”joskus ihmiset kysyvät väärin”, eli käyttävät muuta kuin ammattisanastoa. H3 kuvasi myös tilannetta, jossa töissä kysyttiin apua ja käytettiin ammatillista sanaa, mutta se oli ehkä 10 vuotta vanha, ja oli siksi hankala ymmärtää. Pelkkä sanasto ei siis riitä alalla työskentelyyn, vaan tarvitaan laajempaa kielitaitoa ja alan tuntemusta, ymmärrystä käsiteltävistä asioista.

Omasta ammatillisesta kielitaidostaan informantti H1 sanoi, että kielitaito kehittyi koulutuksen aikana, ja koulutuksessa käytyjen asioiden pohjalta hän tietää nyt, mitä asioita tulee itse vielä kerrata. Informantti H4 sanoi, että tuntuu, että hänen yleinen suomen kielen taitonsa on parempi kuin ammatillinen kielitaito, mikä näkyy esimerkissä (4).

(4) *Minusta tuntuu että minun yleinen suomen kielen taito on paremmin kuin ammatillinen koska mä en käytä ammatillista kieltä joka päivä* (Haastattelu 2, H4).

Hän perusteli ajatustaan sillä, että hän ei käytä ammatillista suomen kieltä joka päivä. Hän myös lisäsi myöhemmin, että käsitys ammatillisesta kielestä on muuttunut koulutuksen aikana ja nyt hän lukee ja ymmärtää ammatillista kieltä paremmin ja nopeammin. Myös H3 sanoi, vähän empien, että hänestä tuntuu, että yleinen kielitaito on vähän parempi kuin ammatillinen, ja lisäksi hän pohti yleisen ja ammatillisen kielitaidon yhteyttä, mikä näkyy esimerkissä (5).

- (5) *Yleinen kieli se on ehkä vähän no joo se ehkä vähän parempi en tiää onko se parempi oikeasti. Mutta joo ammatillinen kieli se on vähän eri juttu se on vähän täsmällisempi ehkä, pitäis olla. Mutta en ehkä en ole varma että sä voit kehittää erikseen. Tarkoitan että myös töissä se on niin paljon yleinen kieli käytetty... se pitäis olla yhdessä (Haastattelu 2, H3).*

Hänen mukaansa töissä käytetään myös paljon yleistä kieltä, joten yleisen ja ammatillisen kielitaidon pitäisi olla yhdessä, niitä tulisi kehittää yhdessä eikä toisistaan erillisinä.

4.1.2. Suomen kieli työpaikalla

Haastatteluissa puhuttiin myös suomen kielestä työpaikalla. Käsiteltäessä aikaisempia kokemuksia ja suomen kielen tarvetta työpaikalla, esille nousi ennen kaikkea epävirallisempi kanssakäyminen työpaikalla, kuten kahvitauko ja lounas. Painopiste oli suullisessa kielitaidossa ja, kuten funktionaalisenkin käsityksen mukaan, kielestä puhuttiin ennen kaikkea viestinnän välineenä. Lisäksi mainittiin puhumiskulttuurien erot verrattuna siihen, mihin esimerkiksi kotimaassa oli totuttu. Yksi informanteista kuvasi oman kulttuurinsa puhumiskulttuuria, mikä näkyy esimerkissä (6).

- (6) *esimerkiksi keskustellessa vähän se menee päällekkäin joskus mutta se ei tarkoita mitään huonoa (Haastattelu 2, H3).*

Suomen kielen taito ei noussut erityisesti esille työtehtävistä puhuttaessa. Herääkin kysymys, käytettiinkö esimerkiksi silloin englantia, kun juteltiin vain jonkun yhden työkaverin kanssa? Jos Englanti oli yhteinen kieli eikä paikalla ollut useita suomea äidinkielenään puhuvia työkavereita. Onko suomen puhumista työpaikalla arkailtu, tai jos kumpikin on osannut englantia, onko sen käyttäminen nähty helpompana tai nopeampana tapana hoitaa asia? Ainoa virallisempi tilanne, jossa suomen kieli mainittiin tarpeelliseksi, oli kehityskeskustelu. Se on yleensä tilanne, jossa ollaan kahdestaan esimiehen kanssa. Suomen oppijan kannalta se voi olla helpompi siksi, että tilanteessa ei ole useampaa natiivipuhujaa puhumassa keskenään nopeantuntuista suomea. Jos Englannin käyttö on aluksi ollut helpompaa ja nopeampi tapa saada asiat hoidettua, olisi kuitenkin hyvä muistaa, ettei jäätäisi

käyttämään pelkästään englantia siinä vaiheessa, kun suomea opiskelevan työkaverin kielitaito alkaa kehittyä. Työpaikalla todellisissa tilanteissa oppiminen voi olla erittäin hedelmällistä: todellisessa tilanteessa opittu asia, kuten kielellinen ilmaus, sana tai rakenne, jää yleensä erityisen hyvin muistiin.

Kuitenkin muussa vuorovaikutuksessa suomen kielelle on ollut tarvetta, kuten kahvihuoneessa ja lounaalla, eli epävirallisemmissa tilanteissa. Lisäksi silloin, kun paikalla on ollut useita suomea äidinkielenään puhuvia työkavereita, on suomen osaamiselle ollut tarvetta. Kokemus oli, että työkaverit ovat puhuneet keskenään nopeasti suomea ja sitä on hankala ymmärtää, kuten esimerkissä (7).

- (7) *Yleensä kun töissä työkaverit puhuu keskenään niin ne puhuu tosi nopeasti ja ei yleensä saa helposti selvää mitä ne puhuu.* (Haastattelu 1, H2).

Suomen puhuminen on pelottanutkin, jos ei ymmärrä mitä toinen sanoo. Keskusteluissa mainittiin myös selkosuomi. Se liittyi tilanteisiin, joissa äidinkielen suomen puhujan vastausta on vaikea ymmärtää, jos hän ei puhu selkosuomea. Jos työkaverit, joiden äidinkieli suomi on, puhuvat keskenään nopeasti suomea, pelkästään se, että suomea opiskeleva työntekijä opiskelee ahkerasti, ei riitä sujuvan lopputuloksen saavuttamiseen eli kaikkien osapuolten sujuvaan suomen käyttämiseen työpaikalla. Tarvitaan myös työyhteisön apua ja tukea sekä rohkaisua suomen kielen käytössä. Kaikkien tulee huomioida se, että suomea osataan eri tasoisesti, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön ja siihen, miten suhtautuu oppijan suomen kieleen. Kielen oppiminen ei ole vain suomen oppijan oma asia ja hänen omalla vastuullaan, työyhteisön tulee kielitietoisesti suhtautumistavan mukaan tulla vastaan, auttaa ja tukea sekä rohkaista suomen kielen käytössä.

Haastatteluissa nousi esille myös suomalaiseen kulttuuriin liittyviä asioita. Ensinnäkin keskusteltiin ylipäänsä kulttuurieroista puhumisessa: Suomessa puheessa on pitempiä taukoja ja odotetaan, että toinen lopettaa ennen kuin itse aloitetaan puhuminen. Tämä näkyy esimerkissä (8).

- (8) *Minun kulttuurissa ihmiset ehkä puhuvat vähän ... puhuvat ehkä enemmän ja se ... esimerkiksi keskustellessa vähän se menee päällekkäin joskus mutta se ei tarkoita mitään huonoa.* (Haastattelu 2, H3).

Suomalaisten tarkka oman vuoron odottaminen on uutta, jos on tottunut, että voidaan puhua vähän päällekkäin. Jos osittaiseen päällekkäin puhumiseen on totuttu, kaikki ymmärtävät, ettei se tarkoita sitä, ettei toista kuunneltaisi. Suomalainen sen sijaan saattaa pitää sitä loukkaavana: minun ei anneta rauhassa puhua loppuun. Toisena kulttuurisidonnaisena asiana nousi esille se, mistä aiheista Suomessa työkavereiden kanssa voi puhua, mistä on tapana puhua, mikä näkyy esimerkissä (9). Huomiota oli kiinnitetty myös siihen, ettei Suomessa tarvitse jutustella esimerkiksi ennen palaverin alkua vaan voi mennä suoraan asiaan ilman että se koetaan epäkohteliaana, kuten esimerkistä (10) käy ilmi.

(9) *Mikä on hyvä tapa puhua töissä työkavereiden kanssa. --- Mitä saa kysyä, mitä ei saa kysyä.* (Haastattelu 1, H2).

(10) *Myös konkreettinen esimerkki on esimerkiksi palaverin alussa ei tarvitse semmonen chitchat ja voi mennä suoraan asiaan ja se on tärkeä tietää jos on tottunut se pidetään kohteliaana jos chitchat ja jos joku menee suoraan asiaan se tuntuu ok se ei ehkä tykkää minusta paljon vai mutta se tieto myös auttaa mitä odotetaan tilanteissa ja se ei oo sitten yllätys, outo.* (Haastattelu 1, H1).

Esimerkit (9) ja (10) liittyvät siihen, miten Suomessa on tapana tehdä ja toimia työpaikalla. Nämä ja myös puheenvuorot ja toisten päälle puhuminen tai oman vuoron odottaminen liittyvät vahvasti tapoihin ja odotuksiin. Mukana on myös tunteet: hermostuuko suomalainen, jos hänen puheensa päälle puhutaan, ja millainen ilmapiiri työyhteisöön kehittyy, jos suomalainen ei palaverin alussa juttele mukavia ja kysele kuulumisia, vaan menee suoraan asiaan, mitä toinen taas pitää epäkohteliaana? Jos tilanteisiin liittyvistä odotuksista ja tottumuksista ei puhuta ääneen, voidaan pahimmillaan tietämättään pahoittaa toisen mieli ymmärtämättä ollenkaan, mitä on tapahtunut.

Informanttien kokemukset suomen kielen tarpeesta työpaikalla liittyivät siis ennen kaikkea muihin tilanteisiin kuin suoraan työntekoon. Kahvitauoilla ja lounaalla puhutaan paljon muustakin kuin työasioista, ja niihin keskusteluihin osallistuttaessa tarvitaan laajaa sanavarastoa. Toki suomalaiset työkaverit voisivat huomioida joukossaan olevaa kielennoppijaa ottamalla hänet aktiivisesti mukaan keskusteluun ja mukauttamalla omaa puhettaan. Vastaan tulemistä tarvitaan kummastakin suunnasta: suomalaisten tietämystä ja

ymmärrystä siitä, miten ottaa kieltä opiskeleva mukaan ja kuinka huomioida hänet työyhteisössä ja eri tilanteissa sekä kielenoppijalta uskallusta ja halua puhua, käyttää ja oppia kieltä. Kieltä ei myöskään koskaan pääse oppimaan ja harjoittelemaan, jos suomalaiset aina vaihtavat englantiin. Tämä nousi kolmen kärkeen Nikulinin tutkimuksessa ajanpuutteen ja työn tai muiden opintojen kanssa, kun kysyttiin, mitkä tekijät estävät oppimasta suomen kieltä (Nikulin 2019: 192). Äidinkielisten suomen puhujien ei myöskään tulisi odottaa niin sanottua täydellistä suomen puhumista vaan ennemmin suhtautua joustavasti, suvaitsevasti ja kannustavasti kielen eri variantteihin. Sillä pystyäkseen olemaan aktiivisesti mukana äidinkielisten keskusteluissa suomen opiskelija tarvitsee harjoitusta mahdollisimman autenttisissa puhetilanteissa (kts. Aalto jne. 2009), niin kuuntelemisen kuin puhumisen kannalta, mutta myös siinä, kuinka liittyä keskusteluun ja kuinka poistua keskustelusta. Lisäksi mainittiin se, että tulee tietää, mistä asioista Suomessa on luontevaa puhua työkavereiden kanssa. Pelkkä kieli ei siis riitä, tulee tuntea toimintakulttuuria ja tapoja.

4.2. Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus

4.2.1. Kielitaitojakso

Kielitaitojakson hyvistä ja hyödyllisistä sisällöistä keskusteltaessa esille nousivat sanasto, kulttuuri, jossa kieltä käytetään ja tavat sanoa asioita sekä tilanteisuus, kielen käyttö erilaisissa tilanteissa. Lisäksi hyödyllisenä nähtiin yleinen keskustelu ja kokemusten vaihto esimerkiksi Suomessa asumisesta ja erilaisista käytännön asioista sekä se, että kurssilla pääsi itse puhumaan paljon suomea.

Kielitaitojakson hyödyllisistä sisällöistä puhuttaessa sanasto nousi pian esiin keskusteluissa samoin kuin ammatillisesta kielitaidosta puhuttaessa. H2 sanoi kokoussanaston olleen hyödyllistä ja H1 puhui yleisestä ammatillisesta sanastosta, tarkoittaen työelämän sanastoa. Kielen osalta hyödyllisenä mainittiin lisäksi suomenkielisten sähköpostifraasien harjoittelu ja sen harjoittelu, kuinka olla sopivan kohtelias suomeksi sähköposteissa, kuten seuraavassa esimerkissä (11).

- (11) *Me myös harjoittelimme fraaseja sähköpostitse voi käyttää ja sen mä huomasin että mä aina nyt ennen ne vain mietin englanniksi ja sitten kääntään sen suomeksi ja mä haluan sanoa esimerkiksi sorry for inconvenience mutta se ei kuulu se on outo. Fraaseja usein käytetty sähköposteissa se on hyvä nyt mä voin käyttää sen ja se auttaa kehittää* (Haastattelu 1, H1).

Kuten esimerkistä (11) käy ilmi, eri kielissä ja kulttuureissa ylipäänsä ilmaistaan ja kirjoitetaan erilaisia asioita. Karkeasti sanottuna suomeksi sähköposteissa ollaan vähemmän kohteliaita kuin englanniksi, joten jos kääntää fraaseja englannista suomeksi, viestistä tulee hieman oudon kuuloinen, kuten informantti H1 tässä esimerkissä sanoo. Motivaatiokirjeen ja ansioluettelon harjoittelu nähtiin myös erityisen hyödyllisenä ja kyselylomakkeessa mainittiin myös työhakemus sekä työhaastattelutilanteen harjoittelu. Yksi informanteista mainitsi parhaana juttuna sen, että kurssilla pääsi esittelemään suomeksi omaa alaansa, mikä näkyi esimerkissä (12).

- (12) *Mahdollisuus esitellä omaa alaa, käyttää sanastoa, yrittää järjestää omat sanat ja lauseet hyvällä tavalla* (Haastattelu 2, H3).

Tässäkin esimerkissä nousee esiin tärkeä sanasto, mutta lisäksi sitä isommat yksiköt: lauseet ja niiden järjestäminen. On tärkeää päästä myös itse tuottamaan kieltä, ”järjestämään sanoja ja lauseita”, kuten esimerkissä sanotaan. Sanoja tietenkin tarvitaan, mutta yksittäisinä ne eivät riitä. Esimerkissä (13) informantti H3 kuvasi asiaa haastattelussa.

- (13) *Kurssilla auttoi paljon, jos tuli ei vain yksi sana vaan koko lause mitä voi muistaa ja käyttää* (Haastattelu 2, H3).

Esimerkkien (12) ja (13) lisäksi myös kurssipalautteessa mainittiin opittuina asioina sanat, mutta useamman kerran myös fraasit, myös puhekielen fraasit, ja hyödylliset lauseet. Oppijoita olisikin hyvä ohjata hahmottamaan rakenteita ja malleja eli konstruktioita, joissa muoto, merkitys ja käyttö tietyssä vuorovaikutustilanteessa yhdistyvät (Aalto yms. 2009: 415).

Vastakkaisena kokemuksena tämän koulutuksen hyödyllisille tehtäville keskustelussa mainittiin aikaisemmilta suomen kursseilta suuret taulukot, joihin on koottu esimerkiksi yhden sanan muotoja eri sijamuodoissa. Niiden ei koettu auttavan siinä, että aloittaisi

kommunikoimaan suomeksi. Kurssipalautteessakin mainittiin hyvänä asiana se, että kielioppia ja taulukoita oli tällä kurssilla vähän, ja sen sijaan kurssilla pääsi puhumaan, kuuntelemaan ja kirjoittamaan paljon. Kielioppilaatikoista oppijan tehtäväksi jääkin vain vastaanottaa säännöt valmiiksi annettuina: oppijaa ohjataan muistamaan ulkoa, muttei muodostamaan omia malli-ilmauksia tai että hän itse rakentaisi tai täydentäisi säännönmukaisuuksia. Tästä voi seurata, ettei oppijan ole helppoa alkaa aktiiviseksi kielenkäyttäjäksi luokkahuoneen ulkopuolella ja toimia kielellä erilaisissa todellisen elämän tilanteissa, saati kehittää näissä tilanteissa omaa kielitaitoaan ja luoda kielellä sosiaalisia suhteita. (Aalto ym. 2009: 415.) Funktionaalisen opetuksen mukaan kieltä tulisikin lähestyä juuri toisesta suunnasta, ei yksittäisistä sanoista ja niiden muodoista, vaan tilanteesta, jossa kieltä käytetään, sen funktiosta ja siitä siirryttäisiin kohti kielenkäytön tapoja (Mustonen & Honko 2018: 136).

Hyödyllisenä pidettiin myös kulttuurista puhumista, mihin kuului yleinen suomalaisesta työelämästä puhuminen tapoineen, virkistyspäivineen ja palaverineen. Tämä mainittiin myös kurssipalautteessa, kun kysyttiin, mitä oli erityisesti oppinut kurssilla. Esimerkissä (14) näkyy miten H1 kuvasi asiaa.

- (14) *Sanaston lisäksi on ollut ihan hyvä että me puhuimme kulttuurista aina. Alussa oli Suomen työelämää, kulttuuri ja se oli myös kulttuuri ja tapa ja virkistyspäivä ja semmoinen asioita kuuluu työelämään. On ollut ihan hyvä* (Haastattelu 1, H1).

Tästä esimerkistä näkyy se, että informantit pitivät tärkeänä ei vain itse kielitaitoa vaan myös tapojen ja kulttuurin tuntemusta ja yleistä tietoa suomalaisesta työelämästä. Myös kurssipalautteen vastauksissa mainittiin suomalaiset tavat ja työkulttuuri. Haastattelussa H2 mainitsi hyödyllisenä sen, että harjoiteltiin puhumista eri tilanteissa työpaikalla, kuten miten aloittaa keskustelu ja mistä aiheista ylipäänsä voi puhua työpaikalla ja työkavereiden kanssa, kuten esimerkissä (15).

- (15) *Oli hyvä oppia mitä puhua eri tilannessa työpaikalla että miten aloittaa keskustelu työkavereiden kanssa, mistä aiheesta voi puhua. Semmoinen oli tärkeä* (Haastattelu 1, H2).

Kuten esimerkistä (15) käy ilmi, on tärkeää tietää, miten on tapana puhua, esimerkiksi kun aloittaa juttelun työkaverin kanssa, ja kaikkiaan sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta on tärkeää tietää, mistä asioista Suomessa on yleisesti sopivaa jutella työkavereiden kanssa. Näihin kuuluivat niin epäviralliset kuin virallisetkin tilanteet, kaikki sosiaaliset tilanteet työpaikalla. Kulttuurisidonnaisista tilanteista puhuttiin myös silloin kun käsiteltiin aikaisempia kokemuksia töistä Suomessa ja yleisesti suomen kielen tarvetta työpaikalla. Tähän H1 lisäsi, että miten kysyä, jos tarvitsee apua ja miten auttaa toista. Myös reagointi siihen, kun joku kysyy sinulta jotain, mainittiin. H1 sanoi olleen hyödyllistä ja itsevarmuutta lisäävää sen, että koulutuksessa simuloitiin työelämän tilannetta ja siinä puhumista, mistä esimerkki (16). Kun samanlainen tilanne tulee vastaan töissä, se ei ole ensimmäinen kerta vaan tilannetta on jo päässyt harjoittelemaan. Informantti H1:n kommentti, joka näkyy esimerkissä (17), kuvaa kuin suoraan funktionaalista pedagogiikkaa.

(16) *Me keskusteltiin virallinen tilanne ja epävirallinen. Minusta kaikki on ollut hyödyllinen me tarvitsemme molemmat ei vain ammattilainen mutta myös sosiaalinen tilanne työpaikalla* (Haastattelu 1, H1).

(17) *Kieltä opiskeltiin tilanteiden kautta* (Haastattelu 1, H1).

Tätä tilanteista oppimista ja sen hyödyllisyyttä korostettiin verrattuna esimerkiksi pelkkien yksittäisten sanojen opetteluun. Tilanteiden ja niissä tarvittavan kielitaidon harjoittelu nousi hyödyllisenä ja tärkeänä esille. Koulutuksessa tehtyjen tehtävien käytännöllisyys, liittyminen työelämään mainittiin myös kyselylomakkeen vastauksissa. Näin sitä kuvattiin yhdessä vastauksessa, esimerkki (18), kun kysyttiin, miksi kurssin sisältö oli ollut hyödyllinen.

(18) *Koska oli paljon käytännöllisiä, töihin liittyviä tehtäviä* (Kurssipalautte).

Haastatteluissa ja kurssipalautteessa tuli esille tässäkin esimerkissä (18) näkyvä yhteys työelämään ja tehtävien ja käsiteltävien asioiden käytännöllisyys, joka sai paljon kiitosta.

Suoraan kieleen liittyen tärkeänä mainittiin, kuinka lukea pitkää tekstiä. Ensin katsotaan otsikot ja ensimmäinen osa, mietitään mitä asiasta tiedetään etukäteen, luetaan eteenpäin, etsitään tietoa lisäksi netistä ja selvitetään mitä termit merkitsevät. S2-opetusmateriaalia

tutkittaessa on huomattu, että useimmiten ymmärtämisprosessia itsessään ole vaiheistettu tai ohjattu, vaikka se olisi juuri olennaista harjoitteluvaiheessa. Tällainen ohjaus auttaa oppijaa lukemaan tekstiä omaehtoisesti ja käyttämään tekstiä itselleen hyödyllisiin tai kiinnostaviin tarkoituksiin, jolloin tärkeintä ei ole vain vastata tehtävässä annettuihin kysymyksiin. (Aalto yms. 2009: 416.)

Yleisesti keskustelu ja kokemustenvaihto nousivat myös esiin keskusteluissa. Esimerkkeinä mainittiin Suomeen muutto ja lasten koulunkäynti Suomessa. Haastattelussa puhuttiinkin siitä, ettei kielikurssi ole vain kieleen liittyviä asioita, vaan myös laajemmin elämästä Suomessa, mikä näkyy esimerkeissä (19) ja (20).

(19) *Ja oli lisäksi mahdollista kysyä jos on kysymyksiä esimerkiksi jos muuttaa ja minulla on lapsi hänellä täytyy mennä kouluun miten se toimii* (Haastattelu 2, H4).

(20) *Ja se on tosi tärkeää mä olen huomannut myös sitä että monilla ihmisillä oli myös kysymyksiä ja erilaisia haasteita ja vaikeuksia ja haluavat selvittää miten Suomessa tehdään ja miten se ratkaistaan ja semmoista ja oikeesti tuo kielikurssit eivät ole vain kielen jutusta vaan myös kaikista sosiaalijutuista myös tosi hyvä paikka selvittää* (Haastattelu 2, H3).

Kuten näistäkin esimerkeistä näkee, kieli ja kulttuuri, toisessa maassa ja kulttuurissa eläminen kietoutuvat yhteen. Vaikka kielitaidosta puhutaan paljon ja se on tärkeää, siihen kietoutuu koko elämä ja kaikki siihen kuuluvat asiat. Tälläkin kurssilla monilla oli kysymyksiä muustakin kuin vain kielestä ja niitä oli mahdollista kysyä ja keskustella niistä. Muualta Suomeen muuttaneilla on varmasti monia ihmetyksen ja selvittämisen paikkoja ja niistä keskustelu tai niiden ihmettely on turvallista saman kokeneiden kanssa.

Asioina, joita olisi kaivattu kurssille lisää, nousivat esille puhekielen, sellaisen kielen ja keskustelun kuuntelu, jossa suomalaiset puhuvat keskenään sillä tavalla kuin yleensä puhutaan. H3 kuvasi sen kuten esimerkissä (21).

(21) *Olisi myös tosi kiva lisätä kuunteluharjoituksia mutta vaikeampia kuunteluharjoituksia. Ei selkosuomella mutta oikeesti ihan kun ihmiset puhuvat nopeasti. Oikea vaikea puhekieli. Se on tärkein juttu töissä mun mielestä ymmärtää mitä työkaverit ja sun pomo sanovat sinulle (Haastattelu 2, H3).*

Esimerkistä näkyy selvästi suomen puhekielen ja sen oppimisen haasteet, missä päästä harjoittelemaan oikeita tilanteita, mutta myös se, kuinka tärkeä osa kielitaitoa se on. Tätä verrattiin siihen, kun työpaikalla työkaverit ja pomo puhuvat suomea, mitä on vaikea ymmärtää. Tämä nousi esille myös aikaisemmista työkokemuksista puhuttaessa. Haastavampiin kuunteluihin toivottiin tekstityksiä. Jos kaikki kurssilaiset olisivat samalta alalta, toivottiin käsiteltäviksi alan ajankohtaisia lehtiartikkeleita. Esityksiä ja opetustuokioita toivottiin tehtäviksi enemmän ja lisäksi ei vain ryhmässä keskustelua vaan tekemistä, yhteistyötä. Tämä ”oikea keskustelu”, sen kuuntelu ja harjoittelu nousi esiin myös aikaisemmista työelämäkokemuksista puhuttaessa ja harjoittelusuunnitelmista puhuttaessa, mitä muun muassa käsittelen seuraavaksi.

4.2.2. Työelämäjakso

Kurssiin kuuluvaan työelämäjaksoon liittyen puhuttiin harjoittelusuunnitelmasta, informanttien omista toiveista ja tavoitteista harjoitteluun liittyen sekä siitä, miten harjoittelussa oppisi parhaiten suomen kieltä.

Informanttien tuli tehdä harjoittelusuunnitelma ennen harjoitteluun menoa. Kaikki haastateltavat pitivät sitä hyödyllisenä ja hyvänä, jotta oma oppiminen olisi mahdollisimman tehokasta harjoittelussa. Esimerkistä (22) välittyy positiivinen suhtautuminen harjoittelusuunnitelman tekemiseen.

(22) *Kyllä se on hyvä juttu. Olen jo miettinyt paljon omaa suomen taitoani, tiesin mikä on mun heikkouksia ja vahvuuksia. Ehkä on hyvä että kurssi kannustaa löytämään kielituutori ja ottamaan yhteyttä työkaveriin. (Haastattelu 2, H3).*

Tässä esimerkissä näkyy myös se, kuinka harjoitteluun liittyen kurssilaiset olivat pohtineet omaa kielitaitoaan ja sitä, mitä erityisesti olisi hyvä päästä harjoittelemaan. Harjoittelusuunnitelmaan kirjoitettiin muun muassa missä tilanteissa suomea on tarkoitus harjoitella työpaikalla ja jokaiselle etsittiin työyhteisöstä kielimentori.

Informantit kertoivat myös omista konkreettisista tavoitteistaan, joita heillä oli jo pohdittuna harjoittelua varten. Hei olivat pohtineet omaa kielitaitoaan ja oppimistaan, ja tuntuivat ottavan vastuuta omasta oppimisestaan, mikä kuuluu myös funktionaaliseen lähestymistapaan. Suomen puhumista haluttiin harjoitella kahvitauolla ja epävirallisemmissä tilanteissa pienemmän joukon kanssa, ei vielä esimerkiksi palaverissa. Yksi tavoite oli myös puhua suomalaisen työkaverin kanssa pelkkää suomea. Informantti H2:n kommentissa, esimerkki (23), näkyy hyvin kaikkien informanttien kommentteista löytynyt suhtautuminen harjoitteluun.

(23) --- *voida puhua suomalaisen työkaverin kanssa kokonaan suomeksi. Kahvitauko ja työasiat. Pitää uskaltaa puhua. Joskus pelkkää että sanoo jotain tyhmää, tyhmiä virheitä. Joskus ei ymmärrä kaikkea, pitää uskaltaa kysyä voitko sanoa uudestaan.* (Haastattelu 1, H2).

Informantit olivat innostuneita harjoittelusta ja, kuten tässäkin kommentissa, suomen puhumista työkavereiden kanssa odotettiin. Suomea haluttiin päästä käyttämään erilaisissa tilanteissa, niin tauoilla kuin työasioiden hoidossakin. Työpaikoilla voi olla esimerkiksi sellainen tilanne, että aluksi on puhuttu englantia, kun ei-suomenkielinen työntekijä on vasta aloittanut suomen kielen opinnot, eikä kielitaito näin ollen vielä ole riittänyt keskusteluun tai mahdollisesti töiden hoitamiseen suomeksi. Kun kielitaitoa karttuu, olisi tärkeää päästä harjoittelemaan ja käyttämään sitä, eikä pitäytyä esimerkiksi englannissa. Näissä tilanteissa työyhteisöllä on tärkeä rooli olla rohkaisemassa ja mahdollistamassa suomen kielen harjoittelua ja käyttöä. Haastatteluissa informantit odottivatkin innolla sitä, että pääsisivät työpaikalla käyttämään oppimaansa aidossa tilanteessa ja puhumaan paljon suomea, joka päivä, kuten esimerkistä (24) käy ilmi.

(24) *että saa puhua joka päivä suomen kieltä* (Haastattelu 2, H4).

Tämä kommentti tuli esille, kun keskusteltiin siitä, miten harjoittelu pitäisi hoitaa, että kielitaito kehittyisi mahdollisimman hyvin. Into suomen monipoliseen puhumiseen ja

halu oppia sekä käyttää kaikkea osaamistaan tuli vahvasti esille informanttien puheessa, kuten tässäkin kommentissa.

Myös kurssipalautteessa kysyttiin harjoitteluun liittyvistä odotuksista. Sielläkin esille nousivat konkreettisessa työn tekemisessä mukana oleminen ja oman osaamisen, niin oman alan kuin suomen kielen osaamisen, hyödyntäminen. Omaa kielitaitoa haluttiin kehittää ja käyttää, ja tilanteiden toivottiin olevan rennompia harjoittelussa kuin jos olisi työssä. Suomen kielen käyttämiseen ja harjoitteluun toivottiin olevan hyvin aikaa, ilman stressiä, ja suomea haluttiin oppia aidoissa tilanteissa työpaikalla. Harjoittelun ja sieltä saatavien oppien toivottiin auttavan työllistymisessä tulevaisuudessa.

Harjoittelusta keskusteltaessa informantit mainitsivat tilanteita, jotka liittyivät työtehtäviin, mutta myös muihin tilanteisiin, joita työssä on, kuten esimerkiksi (25) huomaa. Esimerkissä (26) informantti puhuu tilanteista, jotka ovat suomeksi ja joissa hän voisi olla mukana sekä siitä, mihin oma kielitaito ei vielä hänen mielestään riitä.

(25) *Ainakin kahvitauolla ja sitten ehkä myös esimiehen kanssa keskustelu tietyt työasioista. Ehkä ei vielä palaverissa.* (Haastattelu 1, H2).

(26) *Olla mukana semmoinen kurssilla että opetuskieli on suomea ja mutta mun tehtävä ei oo opettajana vaan mä vois in arvostella projekteja ja kirjoitan palautus esimerkiksi opiskelijoille suomeksi ... vois in kirjoittaa ilmoituksia esimerkiksi mutta ei puhua tilanne vielä mä sanoin että nyt mä käsittelen asiat jos kirjoitan ja luen mutta puhuminen ei oo vielä tarpeeksi hyvin* (Haastattelu 1, H1).

Kuten näistä esimerkeistäkin huomaa, tilanteita oli pohdittu oman työn ja harjoittelun sekä oman kielitaidon pohjalta. Lisäksi painotettiin oikeita tilanteita ja suomea äidinkielenään puhuvia, joiden kanssa testata jo osaamaansa ja harjoitella lisää. Työelämän tilanteet ja kielen käyttäminen niissä nähtiin hyvinä tapoina oppia kieltä. Uusien sanojen oppimiseksi mainittiin konkreettisena keinona esimerkiksi se, että olisi lyhyitä lauseita, vähän kuin selkokieliä lauseita, joissa käytettäisiin työssä tarvittavaa sanastoa, joka ei ole vielä tuttua.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1. Mitä on ammatillinen kielitaito?

Millainen kuva ammatillisesta kielitaidosta syntyi haastattelujen perusteella. Kaikkiaan nimitys ammatillinen kielitaito ei juurikaan noussut esille informanttien puheessa. Kun haastattelussa kysyttiin tarkasti juuri siitä, keskustelu ei ollut niin runsasta kuin muista aiheista. Informantit eivät haastatteluissa käyttäneet nimitystä ammatillinen kielitaito spontaanisti ja suoraan siihen liittyvää keskustelua oli vähän. Tuntui, että suoraan kysymykseen omasta ammatillisesta kielitaidosta oli hankala vastata.

Keskusteluissa nousi kuitenkin esille yleisen ja ammatillisen kielitaidon suhde. Yksi informantti kuvasi sitä niin, ettei ole varma, voiko yleistä ja ammatillista kielitaitoa kehittää erikseen, koska työssä käytetään myös yleistä kieltä niin paljon. Hänen mukaansa niiden pitäisi olla yhdessä, ehkä yleinen kielitaito on ammatillisen kielitaidon pohjalla. Toisaalta keskustelussa tuli myös esille ajatus, etteivät yleinen ja ammatillinen kielitaito varmaan ole erillään toisistaan. Kuten muun muassa Tervolakin (2019) on maininnut, kielenainesta on vaikeaa rajata kuuluvaksi vain joko yleiseen tai jonkin erityisalan kieleen, ja tämän tutkimuksen haastattelujen mukaan myös kielen opiskelijat ovat sitä mieltä. Voidaan näin ollen ajatella, etteivät yleinen ja ammatillinen kielitaito ole toisistaan erillisiä, vaan jollain tapaa toisiinsa kietoutuvia ja yhdessä, rinnakkain kulkevia kielitaidon osia. Ne myös käytössä tukevat toinen toistaan ja muodostavat kielitaidon koko kuvan yhdessä.

Keskusteltaessa työstä ja suomen kielestä työpaikalla kahvitauko ja lounas nousivat esille tilanteina, joissa haluttiin pärjätä suomen kielellä ja joihin toivottiin harjoitusta. Kahvitauko nousi esille tärkeänä osana suomalaista työelämää. Kuten tiedämme, keskustelunaiheet kahvitauolla ja lounaalla voivat olla monenmoisia, joten ei ole mahdollista osoittaa esimerkiksi tiettyä sanastoa, joka olisi takuvarma apu näissä keskusteluissa mukana pysymiseen. Tauoilla kuitenkin tutustutaan työkavereihin, päästään mukaan porukkaan ja toki siellä liikkuu epävirallisesti työhönkin liittyvää asiaa. Kaikesta päätellen kahvitaukokeskustelujen voi sanoa olevan tärkeä osa suomen kielen ammatillista kielitaitoa.

Tässä nouseekin vahvasti esille se, että kieli on sosiaalisen kanssakäymisen ja viestinnän väline. Puhutaan myös sosiolingvistisestä kompetenssista yhtenä kielitaidon osakomponenttina³. Se tarkoittaa kykyä ymmärtää ja käyttää erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin sopivaa kieltä, kuten sopivat puhuttelutavat muodollisissa ja epämuodollisissa tilanteissa. (Veivo 2014: 28–29.)

Keskusteluissa mainittiin myös kehityskeskustelu, joka oli tärkeä tilanne ja jossa suomen taito oli tarpeen. Haastatteluissa informantit lähestyivät suomen kielen tarvetta ennen kaikkea näiden eri tilanteiden kautta, eivätkä esimerkiksi lähteneet kuvailemaan sitä, mitä kielen rakenteita tai kielioppiasioita työpaikalla tarvitaan. Tähän tutkimukseen osallistuneiden informanttien mukaan kielen oppiminen ja se, mitä on tarpeellista oppia, lähtee liikkeelle niistä tilanteista, joissa kieltä käytetään. Näkemys on aivan sama kuin funktionaalissa oppimiskäsityksessäkin, liikkeelle lähdetään kokonaisuudesta, tilanteesta, jota lähdetään tarkastelemaan lähemmin, kuin kuorimaan sipulin kerroksia siirtyen kohti tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa kuvausta. Kielioppi ja sanojen muodot astuvat kuvaan vasta hyvin lähellä sipulin keskustaa. Opetus on tällöin todellakin opiskelijalähtöistä funktionaalisen kielenopetuksen mukaisesti: kielenoppimista ja opettamista ohjaavat oppijan kielenkäyttötarpeet. Tähän tarvitaan myös oppijan omaa aktiivisuutta: hänen tulee kertoa opettajalle omat tarpeensa ja toiveensa oppimisesta sekä ottaa itse vastuuta omasta oppimisestaan, olla aktiivinen toimija omassa oppimisprosessissaan. Opettajan taas tulee olla valmis myötäilemään oppimisprosessia ja hyödyntämään muualla kuin luokkahuoneessa opittua ja sitä, mitä luokkahuoneen ulkopuolella, todellisissa tilanteissa voi oppia ja harjoitella.

Haastatteluissa esille nousseiden asioiden pohjalta nimitys ammatillinen kielitaito vie ajatuksia liikaa itse ammattiin ja vain ammatin työtehtäviin, se tuo mieleen esimerkiksi jonkin alan sanastot. Sanat ovat tietenkin tärkeitä, mutta pelkillä yksittäisillä sanoilla ei vielä pärjää, vaan tarvitaan muun muassa kokonaisia lauseita ja tilanne, jossa lauseita käytetään. Lisäksi tämän tutkimuksen haastatteluissa ja Työelämän suomea – töihin Suomeen

---

³ Muita kielitaidon osakomponentteja ovat kieliopillinen kompetenssi eli kielikoodin hallinta, diskurssi-kompetenssi eli kyky tulkita ja yhdistää kielen merkityksiä ja muotoja yhtenäisiksi tyypillisiksi teksteiksi sekä strateginen kompetenssi eli kyky selvittää kielellisillä ja ei-kielellisillä strategioilla kielitaidon puutteista johtuvista ongelmatilanteista. Lisäksi puhutaan aktionaalisesta kompetenssista, joka tarkoittaa puheaktien ymmärtämistä ja tuottamista. (Veivo 2014: 29–30.)

-koulutuksessakin oli mukana myös työnhaun tilanteet, kuten työhaastattelu, ja dokumentit, eli työhakemus ja ansioluettelo, jotka linkittyvät tähän samaan aihepiiriin. Entä jos käyttäisimmekin nimitystä työelämän kielitaito, joka kattaisi laajemmin kaikki eri tilanteet, joita työelämässä tulee vastaan. Tämä on käytössä kuvaavasti myös kyseisen koulutuksen nimessä. Työelämän kielitaito -nimityksen voisi ajatella sisältävän yleisen kielitaidon ja ammatillisen kielitaidon, jos näitä nimityksiä haluaa käyttää. Tämän tutkimuksen aineiston pohjalta työelämän tilanteita, joissa suomen kieltä tarvitaan, voisi jaotella tiukan ammatillisiin tilanteisiin, niihin, jotka liittyvät juuri työtehtäviin ja joissa esimerkiksi alan sanasto on tarpeen niin työpaikalla kuin työnhaun tilanteissakin. Toinen joukko voisi olla ne tilanteet, joissa työelämässä myös toimitaan, mutta jotka eivät ole niin sidottuja tiettyihin ammatteihin ja työn sisältöön, näihin kuuluisi tietenkin kahvitauko, lounas ja esimerkiksi virkistyspäivä. Ammatillinen kielitaito tulisi tekemieni haastattelujen perusteella nähdä laajasti koko työelämää koskevana kielellisenä osaamisena ja kapasiteettina ja työelämän tilanteiden moninaisuus ja niissä tarvittava kielitaito tulisi huomioida.

Laajaa näkemystä puoltaa myös se, että kun informanttien kanssa keskusteltiin suomen kielen tarpeesta työpaikalla ja heidän aikaisemmista kokemuksistaan työpaikoilta Suomessa, keskustelussa eivät nousseet esille itse työntekoon tai työtehtäviin liittyvät asiat. Erityisesti suullisessa vuorovaikutuksessa ja juuri kahvilla ja lounaalla suomen osaamiselle oli ollut tarvetta. Tässä saattoi olla taustalla se, että työkieli oli joku muu kuin suomi, esimerkiksi englantia työkavereiden kanssa tai asiakkaiden kanssa esimerkiksi informantin äidinkieli, jolloin tauoilla suomalaiset työkaverit puhuivat keskenään suomea ja niihin keskusteluihin mukaan pääseminen oli ollut hankalaa. Paitsi itse kielen osaaminen, myös kulttuurintuntemus nousi tässä esille. Erityisesti tällaisissa epävirallisemmissä tilanteissa on tärkeää tietää, mistä asioista Suomessa on tapana puhua työkavereiden kanssa ja mistä ei. Kieli ja kulttuuri kietoutuvat tiukasti toisiinsa.

Suomessa näkee työpaikkailmoituksia, joissa hakijalta odotetaan sujuvaa suomen kielen taitoa, määrittelemättä sen tarkemmin mitä se tarkoittaa. Toisaalta taas kielen oppijoiden näkökulmasta haasteena suomen oppimiselle on nähty ajanpuutteen ja työn tai opiskelujen lisäksi se, että suomalaiset vaihtavat puheen herkästi englanniksi puhuessaan vieras-kielisen kanssa (Nikulin 2019: 192–193). Eli päästäkseen töihin tulisi jo osata suomea sujuvasti eikä töissä usein ole mahdollisuuksia harjoitella. Kielen oppiminen tuntuu olevan pitkälti siis oppijan itsensä harteilla, mikä tuntuu kohtuuttomalta, kun ajatellaan mitä

kaikkea työelämässä tarvittava kielitaito sisältää. Ei voida olettaa, että hän jossain muualla kuin työpaikalla oppii niin sanotun ”täydellisen” (miten sen sitten määritteleekään) suomen kielen, jolla hän pärjää kaikissa työelämän tilanteissa, ja tulee sitten töihin sen kielitaidon kanssa. Sen sijaan, kuten funktionaalisessa pedagogiikassa ja tämän tutkimuksen haastateltavien puheessa tulee esille, todelliset tilanteet ovat erinomaisia oppimistilanteita ja kieltä pitää päästä käyttämään, jotta se kehittyy. Tällaisten oikeita työelämän tilanteita simuloivien harjoitusten tekemisen informantit myös näkivät hyödyllisenä asiana kurssilla. Totta kai työpaikalla pitää saada työt tehtyä, aina ei voida jäädä miettimään kielikysymyksiä, mutta työssä olisi hyödyllistä varata aikaa myös kieliasioille. Tähän yksi keino olisi juuri kielimentorointi, joka kuuluu yhtenä osana tässä tutkimuksessa tarkasteltuun Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutukseen. Työelämässä ylipäänsä kehitytään ja opitaan koko ajan myös työpaikalla, kukaan ei ole täysin valmis aloittaessaan, joten eikö suomen kieltä voitaisi nähdä yhtenä kehityskohteena ja ottaa se osaksi työntekoa.

Työpaikalla kaikkien olisikin tärkeää tuntee kielitietoista toimintaa ja sen lähtökohtia. Suomen kielen kehittäminen on yhteinen asia, kielitaito ei ole yhden ihmisen ominaisuus ja hänen oma asiansa. Kyse on sen sijaan yhteisön taidosta toimia kielitietoisesti. Kielitietoiseen toimintaan kuuluu yhtenä ulottuvuutena kielenoppimisen tukeminen. Mustavalkoinen käsitys kielitaidosta, että joko kieltä osaa tai ei, tulee hylätä, sillä se estää työntekijöiden potentiaalin hyödyntämisen ja toisaalta heidän etenemisensä työssä. Kielitaidon kehittyminen työ- ja sosiaalisissa tilanteissa on koko työyhteisön etu ja myös koko työyhteisön vastuulla. Lisäksi yksi kielitietoisesta toiminnasta ulottuvuus on se, että otetaan huomioon erilaiset kielitaitotasot. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että pyritään tekemään kielestä helpommin ymmärrettävää myös niille, joiden kielitaito on vielä rajallinen. Selkokielen käyttäminen on yksi vaihtoehto. (Lehtimaja ym. 2021: 460–461.) Työpaikan mahdollisten kieliongelmiensa ratkaiseminen on kaikkien etu. On lisäksi tärkeää luoda ilmapiiri, jossa tulee tunne, että voi ja saa kysyä apua ja neuvoja, eikä se tuntuisi toisten vaivaamiselta.

5.2. Koulutuksen anti ja ajatuksia ammatillisen kielen opetuksesta

Haastatteluissa puhuttiin paljon siitä, mikä oli informanttien mielestä ollut hyödyllistä ja hyvää koulutuksessa. Erityisesti työelämän tilanteet ja käyttäytyminen työpaikalla sekä niihin liittyvä kieli sekä tapa sanoa asioita nousivat esille. Kieli ja kulttuuri kulkevat toisiaan käsi kädessä. Koulutuksen työtavat olivat monipuolisia ja erityistä kiitosta annettiin siitä, että koulutuksessa pääsi itse käyttämään paljon suomen kieltä. Tehtiin omia lauseita, esityksiä ja harjoiteltiin suullisesti erilaisia tilanteita, mikä kaikki auttaa siinä, että kieltä uskaltaa käyttää myös todellisissa työelämän ja muunkin elämän tilanteissa.

Tämän pohjalta voi sanoa, että suomalaisen työelämän ja siellä käytettävän kielen hahmottaminen suurena kokonaisuutena, joka muodostuu erilaisista tilanteista, joissa puhumista ja toimimista voi ja tulee harjoitella, auttoi kurssilaisia tulemaan rohkeammiksi ja itsevarmemmiksi suomen käyttäjiksi työelämässä ja sitä kautta heidän ammatillinen kielitaitonsa kehittyi. Kuten haastatteluissa todettiin, se, että työelämän tilanteita harjoiteltiin kursseilla, auttoi, koska sitten kun tilanne tulee vastaan työelämässä, niin se on jo pääpiirteissään tuttu eikä aivan uusi. Opiskelun ja harjoittelun autenttisuus, se, että simuloitiin oikeita tilanteita, teki niistä mielekkäitä opiskelijoille ja koulutus antoi erinomaiset puitteet todella harjoitella. Kiitosta koulutukselle annettiin myös siitä, että opettajan sijaan kurssilaiset saivat olla paljon äänessä. He pääsivät todellakin harjoittelemaan ja kokeilemaan kieltä, käyttämään jo kaikkea osaamaansa sekä testaamaan uutta ja vasta opittua. Koulutuksessa on aina myös mahdollista kysyä, on aikaa ihmetellä, keskustella ja pohtia. Autenttisuuteen liittyivät myös ne muutamat asiat, joita kurssille olisi toivottu lisää. Näihin kuuluivat kuunteluharjoitukset, joissa olisi sellaista puhetta kuin ”suomalaiset oikeasti puhuvat” sekä puhekieltä. Todellakin, suomalaisten puheen ymmärtäminen ja keskusteluun mukaan pääseminen on oleellisen tärkeää suomalaisessa työelämässä mukana olemisen kannalta.

Työelämäjakso oli kaikilla haastatteluihin osallistuneilla vasta tulossa. Suomen harjoittelua ja oppimista työelämäjaksoilla oli kuitenkin jo suunniteltu ja pohdittu. Suunnitelmat liittyivät erilaisiin tilanteisiin ja työtehtäviin sekä siihen, että suomea päästäisiin puhumaan mahdollisimman paljon. Erityisen hyvin mieleen jäi kommentti siitä, että tavoit-

teena oli se, että voisi puhua suomalaisen työkaverin kanssa pelkästään suomea. Harjoittelussa ajateltiin siis ennen kaikkea tilanteissa mukana olemisen ja kielen käyttämisen kehittävän omaa ammatillista kielitaitoa.

Haastattelujen ja teorian pohjalta nousee myös esiin ajatuksia siitä, millaista opetuksen tulisi olla, jotta se olisi hyödyllistä oppijoille ja auttaisi heitä toimimaan työssään suomen kielellä. Kuten sekä teoria että haastattelut osoittavat, opetuksen tulisi perustua niihin tilanteisiin, joissa kielenoppijat työssään toimivat. Ei lähdetäisi liikkeelle yksittäisten sanojen muodoista tai lauseen sanajärjestyksistä, vaan todellisista tilanteista. Tilannetta tarkasteltaisiin lähemmin, mitä siinä tapahtuu, mitä tehdään ja miksi, minkä jälkeen päästäisiin kielenkäytön tapoihin ja lopulta kielen ilmauksiin ja rakenteisiin. Funktionaalisen näkemyksen mukaan kieli opitaan vuorovaikutuksessa ja käytön kautta, se on kulttuurisidonnainen, alati muuttuva kokonaisuus, jolla on myös erilaisia variaatioita. Kieli nähdään konstruktio pohjaisena ja muoto, merkitys ja käyttö kulkevat käsi kädessä. Kaikki tämä yhdistyy niissä tilanteissa, joissa kieltä käytetään. Tämän tutkimuksen haastatteluissa informantit sanoivat sen olleen hyödyllistä, että työpaikan tilanteita harjoiteltiin etukäteen koulutuksessa. Sen jälkeen tilanne ei tule ensimmäistä kertaa vastaan töissä, mikä vähentää jännitystä ja tilanteen stressaavuutta.

Koulutuksessa tilannetta harjoiteltaessa on aikaa ja mahdollisuuksia kysyä kaikki, mikä tilanteessa ja kielessä askarruttaa, mikä ei työpaikalla usein ole mahdollista. Koulutuksessa on myös paikalla muita oppijoita, joiden kanssa voidaan vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia. Toki myös työpaikoilla olisi mahdollista harjoitella ja kokeilla suomea niiden työkavereiden kanssa, joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi. Funktionaalisesta näkökulmasta katsottuna kieli on vahvasti vuorovaikutusta, jolloin optimaalinen oppimistehäväkin on sellainen, joka vaatii vuorovaikutusta toisten kanssa. Erilaiset tilanteet ja vuorovaikutus nousevat siis oleellisiksi oppimisen kannalta, ja niistä käsin päästään tarkastelussa kulttuuriin ja tapoihin sekä lopulta sopiviin kielen ilmauksiin ja rakenteisiin. Erinomainen esimerkki on työpaikan palaveri. Tämä nousi esiin haastattelussa, kun yksi informantti sanoi oppineensa, että vaikka palaverin vetäjä ei kysele kuulumisia ja juttele mukavia palaverin alussa, hän ei kuitenkaan ole suuttunut. Sen sijaan Suomessa voi palaverin alussa mennä vain suoraan asiaan eikä se ihmetytä ketään, se vain kuuluu suoma-

laiseen palaverikulttuuriin. Tämä oli konkreettinen tilanne, joka tulee monella eteen työpaikalla. Kun tilannetta, siinä toimimista ja ajatuksia sen takana on käsitelty koulutuksessa, siinä toimiminen työpaikalla on helpompaa.

Laaja käsitys työelämässä tarvittavasta kielitaidosta, kaikkien erilaisten työelämän tilanteiden ja niissä tarvittavan kielitaidon huomioiminen, tulisi ottaa huomioon koulutuksia suunniteltaessa. Ammatillisesta kielenopetuksesta on sanottu, että siinä tulee ratkaista, mitkä yleisen kielitaidon piirteet ja rakenteet ovat alalla tärkeitä ja kuinka paljon voi korostaa alan kielen tärkeitä piirteitä (Komppa jne. 2014, 7). Teorian ja tekemieni haastattelujen pohjalta ammatillisen kielenopetuksen on hyvä lähteä liikkeelle kunkin alan tärkeistä tilanteista, niistä, joissa työntekijä toimii päivittäin. Tilanteiden kautta päästään kohti alan kielenkäyttöä, kuinka on tapana puhua esimerkiksi asiakaskohtaamisissa tai teknisen tuen neuvomistilanteissa. Millaiset kielen rakenteet ja muodot ovat tarpeellisia ja miten niitä käytetään. Työelämän tilanteiden harjoittelussa keskitytään juuri niissä tarvittavaan kieleen ja muotoihin. Kun ne ovat tulleet tutuiksi voidaan käsitellä myös sitä, missä muissa tilanteissa samoja muotoja käytetään, esimerkiksi asiakaskohtaamisten kohteliaisuusilmaukset ovat hyödyllisiä monissa arkielämän tilanteissa.

On tarpeellista miettiä kunkin alan tilanteita erikseen, mutta oman osansa tuovat myös ne tilanteet, jotka ovat samanlaisia työskentelipä millä alalla hyvänsä. Tällaisia ovat esimerkiksi suomalaiset palaverikäytännöt tai usein mainittu kahvitauko. Kuten informantitkin olivat huomanneet, tilanteisiin liittyy aina paitsi kieli, myös muu käytös. He olivat huomanneet, ettei Suomessa palaverin alussa välttämättä jutella mukavia tiimin jäsenten kanssa ja kysellä perheen kuulumisia, mutta se ei ole mitenkään erikoista, se on täkäläinen tapa. Samalla tavalla vaikkapa kahvitaukoon, huoneeseen menemiseen ja tauolta lähtemiseen liittyy omia piirteitään, jotka eivät ole kaikissa kulttuureissa samanlaisia.

6. PÄÄTÄNTÖ

Tässä pro gradu -tutkielmassani olen tutkinut korkeakoulutettujen maahanmuuttajien käsitteitä ammatillisesta kielitaidosta ja heidän omasta suomen kielen taidostaan sekä oppimisestaan ja kokemuksistaan Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutuksesta. Koulutus järjestettiin ensimmäisen kerran Oulussa keväällä 2021 ja sen tavoitteena oli parantaa suomen kielen taitoa ja sitä kautta helpottaa työllistymistä. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millaisena ammatillinen kielitaito näyttäytyy suomen opiskelijoiden keskustelun pohjalta sekä miten Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus on edistänyt kurssilaisten ammatillista kielitaitoa heidän oman näkemyksensä mukaan. Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

- 1) Millainen kuva ammatillisesta kielitaidosta syntyy haastattelujen perusteella?
- 2) Miten informantit arvelevat koulutuksen kielitaitojakson kehittäneen heidän ammatillista kielitaitoaan? Miten informantit arvelevat koulutuksen työelämäjakson kehittäneen heidän ammatillista kielitaitoaan?

Lisäksi tavoitteenani oli haastatteluihin pohjautuen luoda käsitystä siitä, millaista on toimiva ammatillisen suomen kielen opetus.

Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutus järjestettiin ensimmäisen kerran keväällä 2021. Se oli tarkoitettu ensisijaisesti ICT-alan korkeakoulutetuille maahanmuuttajille, joiden työllistymisen esteenä on ollut ennen kaikkea riittämätön suomen kielen taito. Koulutuksen tavoitteena oli kehittää ammatillista suomen kielen taitoa, luoda työelämäyhteyksiä ja vahvistaa kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Koulutukseen kuului neljä kielikoulutusjaksoa ja kaksi työelämään tutustumisen jaksoa. Koulutukseen osallistui 12 kurssilaista, joista osa oli oman alan töissä, osa töissä jollain toisella alalla ja osa korkeakouluopiskelijoita. Kaikkien suomen kielen taso oli puheen osalta vähintään eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla B1–B2, muilla kielen osa-alueilla kielitaito saattoi olla korkeampi tai matalampi.

Tutkimuksen ensisijainen aineisto oli haastatteluaineisto, joka kerättiin vuoden 2021 touko-kesäkuussa. Ryhmähaastattelut toteutettiin Zoomissa puolistrukturoituina teema-haastatteluina ja ne nauhoitettiin. Näiden haastatteluiden kokonaiskesto on 2 tuntia 24 minuuttia. Tein kaksi haastattelua, joissa kummassakin oli mukana kaksi koulutukseen osallistunutta sekä työni ohjaaja, joka on yksi koulutuksen järjestäjistä. Haastattelut tehtiin kokonaan suomen kielellä. Lisäksi hyödynsin tutkimuksessani koulutuksen kielitaitojakson jälkeen kurssilaisilta kerättyä kurssipalautetta. Palaute kerättiin oppimisympäristö Moodleen tehdyllä kyselylomakkeella, johon opiskelijat vastasivat anonyymisti. Lomaketta oli muokattu myös tämän tutkimuksen tarpeisiin ja siinä oli monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Koulutuksen 12 osallistujasta 10 vastasi palautelomakkeeseen. Tutkimusmetodina käytin sisällönanalyysia.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koski ammatillista kielitaitoa ja millaisena se näytetään informanttien puheessa. Suoraan nimitystä ammatillinen kielitaito informantit eivät juuri käyttäneet puheessaan, ellei sitä erikseen kysytty. Silloin kun siitä puhuttiin, mietittiin sen ja yleisen kielitaidon suhdetta sekä ajateltiin, etteivät yleinen ja ammatillinen kielitaito varmaan ole toisistaan erillisiä. Ne kietoutuvat toisiinsa ja muodostavat yhdessä kielitaidon. Kun keskusteltiin suomen kielestä työpaikalla, erityisesti epäviralliset tilanteet nousivat esille, lounas ja kahvitauko. Näissä tilanteissa haluttiin pärjätä suomen kielellä ja siihen toivottiin harjoitusta. Tauoilla keskustelunaiheet voivat olla hyvin monenlaisia, joten keskusteluihin osallistumiseen ja mukana pysymiseen tarvitaan laajaa kielitaitoa kulttuurintuntemusta unohtamatta. Keskusteluissa käsiteltiin myös sitä, kuinka tärkeää on tietää, mistä asioista Suomessa voi työkalereiden kanssa keskustella ja kuinka toimia erilaisissa tilanteissa, paljonko Suomessa on esimerkiksi tapana harrastaa small talkia vai voiko mennä suoraan asiaan. Haastatteluissa informantit tarkastelivat ammatillista kielitaitoa juuri erilaisten tilanteiden kautta. He pohtivat sitä, millaisissa tilanteissa työelämässä tarvitaan suomen kielen taitoa. Tämä lähestymistapa aivan sama kuin funktionaalisessa oppimiskäsityksessäkin, joka lähtee liikkeelle kielen oppijan tarpeista ja niistä tilanteista, joissa hän tarvitsee kieltä. Keskusteluissa nousivat esille lisäksi työhaun tilanteet ja dokumentit. Haastattelujen pohjalta heräsikin ajatus, olisiko nimitys työelämän kielitaito kuvaavampi kuin ammatillinen kielitaito. Se tuntuu kattavan laajemmin kaikki ne työelämän tilanteet, joissa kieltä tarvitaan: niin suoraan työhön ja ammattiin

liittyvät tilanteet kuin epävirallisemmat tilanteet, jotka eivät ole niin sidottuja tiettyihin ammatteihin ja työn sisältöön, kuten kahvitauko tai virkistyspäivä.

Työpaikalla kehitytään uran edetessä monessa muussakin asiassa, kielitaito tulisi nähdä yhtenä oppimisen ja kehityksen kohteena. Se ei ole yhden työntekijän oma asia tai hänen yksi ominaisuutensa, vaan koko työyhteisön yhteinen asia. Todelliset tilanteet ovat erinomaisia oppimistilanteita, ja kun koko yhteisön toimii kielitietoisesti, tukien kielen oppimista ja huomioiden erilaiset kielitaitotasot, päästään kohti sujuvaa työntekoa ja kielen oppimista.

Toinen tutkimuskysymykseni käsitteli Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutusta ja sitä, miten kielitaitojakson arveltiin kehittäneet kielitaitoa, ja miten tulevan työelämäjakson ajateltiin kehittävän ammatillista kielitaitoa. Haastatteluissa informantit puhuivat paljon niistä koulutuksen tehtävistä ja sisällöistä, jotka olivat olleet heidän mielestään hyödyllisiä oppimisen kannalta. Erinomaisena asiana pidettiin sitä, että koulutuksessa päästiin paljon tekemään, puhumaan ja kokeilemaan itse sen sijaan, että vain opettaja olisi ollut äänessä. Erilaisten oikeiden, autenttisten työelämän tilanteiden harjoittelu nähtiin erinomaisena tapana harjoitella niin kielen kannalta kuin siksikin, että kun samantyyppinen tilanne tulee eteen työelämässä, se ei ole enää täysin uusi vaan sitä on jo päässyt harjoittelemaan. Ainoa asia, mitä olisi toivottu lisää, oli kuunteluharjoitukset, joissa suomalaiset puhuisivat, niin kuin aivan oikeassa elämässäkin puhutaan, sekä puhekielen harjoittelu. Nämä samat asiat tulivat esille myös koulutuksen kielitaitojakson jälkeen kerätystä palautteesta.

Haastattelin tätä tutkimusta varten vain neljää koulutukseen osallistunutta, vaikka osallistujia kaikkiaan oli kaksitoista. Minulla oli kuitenkin käytössä myös kurssipalautekyselyn vastaukset. Kyselyyn vastasi kymmenen opiskelijaa kahdestatoista. Kyselyn ja haastatteluiden vastaukset olivat hyvin saman sisältöisiä: kurssiin oltiin tyytyväisiä ja se nähtiin erittäin hyödyllisenä oppimisen ja oman kielitaidon kehittämisen kannalta.

Jatkotutkimuskohteita olisi ensinnäkin se, miten koulutuksen työelämäjakssoon kuuluvat harjoittelut menivät. Päästiinkö harjoitteluita tekemään ja toteutuivatko odotukset harjoittelua kohtaan. Siinä vaiheessa, kun tein haastattelut, informanteista osa oli aloittanut te-

kemään harjoittelusuunnitelmaa. Oulussa järjestetään jatkossakin tätä koulutusta, pysyvänä osana yliopiston ulkomaalaisille opiskelijoille ja henkilökunnalle tarjoamaa sivuainekokonaisuutta. Näiden kurssien osallistujia voisi jatkossa haastatella heidän näkemyksistään ja kokemuksistaan sekä käsityksestään siitä, mitä ammatillinen kielitaito on. Näin saataisiin laajempaa kuvaa siitä, miten suomen oppijat sen näkevät. Toinen kiinnostava tutkimuskohde olisi työkaverit ja mentorit koulutukseen osallistujien harjoittelu- tai työpaikoilla. Aikaisemmissa tutkimuksissa on tullut esiin mm. se, kuinka suomalaiset mielellään vaihtavat kielen englanniksi, jos toinen puhuu oppijan suomea, tähän olisi kiinnostavaa saada suomalaisten näkökulmaa. Myös työyhteisön käsitystä kielen oppimisesta olisi mielenkiintoista tutkia. Harjoitteluun kuuluvista mentoreista onkin tulossa pro gradu -tutkielma Oulun yliopistossa.

LÄHTEET

- AALTO, EIJA – MUSTONEN, SANNA – TUKIA, KAISA 2009: Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. – *Virittäjä* 3/2009 s. 402–423. <https://journal.fi/virit-taja/article/view/4204/3921?acceptCookies=1> (20.3.2021).
- AMIT, KARIN – BAR-LEV, SHIRLY 2014: Immigrants' sense of belonging to the host country: The role of life satisfaction, language proficiency and religious motives. – *Social Indicators Research* 124 (3) s. 947–961.
- BECKNER, CLAY – BLYTHE, RICHARD – BYBEE, JOAN – CHRISTIANSEN, MORTEN H. – CROFT, WILLIAM – ELLIS, NICK C. – HOLLAND, JOHN – KE, JINYUN – LARSEN-FREEMAN, DIANE – SCHOENEMANN, TOM 2009: Language Is a Complex Adaptive System: Position Paper. *Language Learning* 59 (1) s.1–26.
- BRUNNI, SISKU 2022: *Henkilökohtainen tiedonanto, sähköposti* 2.3.2022
- ELLIS, NICK C. 2003: Constructions, Chunking and Connectionism: The Emergence of Second Language Structure. – C. J. Doughty & M. H. Long (toim.), *The Handbook of Second Language Acquisition*. s. 63–103. Oxford: Blackwell Publishing.
- EVK = *Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Porvoo: WSOY 2003.
- FINLEX KANSALAI SUUSLAKI: 17 § Kielitaidon osoittaminen <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359> (31.5.2022).
- ESKILDSSEN, SØREN W. – CADIerno, TERESA 2007: Are recurring multi-word expressions really syntactic freezes? Second language acquisition from the perspective of usage-based linguistics. – Marja Nenonen & Sinikka Niemi (toim.), *Collocations and idioms 1. Papers from the first Nordic conference on syntactic freezes, Joensuu, May 19-20, 2006* s. 86–99. Studies in Languages, University of Joensuu, vol 41. Joensuu: Joensuu University Press.

- ESKILDSSEN, SØREN W. 2008: Constructing another Language – Usage-Based Linguistics in Second Language Acquisition. – *Applied Linguistics* 30 (3) s. 335 – 357.
- HIRSJÄRVI, SIRKKA – HURME, HELENA 2008: *Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- HIRSJÄRVI, SIRKKA 2018: Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun menetelmät. Teoksessa Hirsjärvi Sirkka – Remes Pirkko – Sajavaara Paula *Tutki ja kirjoita*. s. 191–220. Porvoo: Tammi.
- HYVÄRINEN, MATTI 2017: Haastattelun maailma. Teoksessa Matti Hyvärinen – Pirjo Nikander – Johanna Ruusuvaori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. s. 11–45. Tampere: Vastapaino.
- HÄRKÖNEN, ANNE 2011: *Suomen kielen sosiaalinen oppiminen työyhteisössä: IT-alan työperusteiset maahanmuuttajat suomalaisessa työyhteisössä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- KALLINEN, TIMO & KINNUNEN, TAINA 2020: Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen verkkoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/metelmaopetus/>
- KIELEN AVULLA OSALLISEKSI 2021: Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projekti-koodi=S21387> (12.11.2021).
- KIELEN TAIDOT TYÖLLISTYMISSÄN TUKENA 2018: Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittaman hankkeen kuvaus. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projekti-koodi=S20313> (12.11.2021).
- KIELIBUUSTI 2022: Tietoa hankkeesta. Kielibuusti-hankkeen nettisivut. (22.4.2022).
- KOKKONEN, M. 2010: Taitotasot ja työelämän kielitaitovaatimukset. Teoksessa Tani. H. – Nissilä, L. (toim.): *Tasolta toiselle. Opas kielitaidon tasojen kuvausasteikon käyttöön suomi toisena kielenä -opetuksessa*. s. 40–50. Helsinki: Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2010: 4.

- KOMPPA, JOHANNA – JÄPPINEN, TUULA – HERVA, MARJA – HÄMÄLÄINEN, TAIJA 2014: Korkeakoulutuksen ammatilliset suomi toisena kielenä -viitekehykset. *Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 16*.
- KURRONEN, SANNA & PYYKKÖNEN, JUSSI 2021: Jäähyväiset nuivuudelle. Näin maahanmuutto pelastaa Suomen. Elinkeinoelämän valtuuskunnan analyysi 2.11.2021. file:///C:/Users/mintt/AppData/Local/Temp/eva-analyysi-no-100.pdf (8.11.2021).
- LAURANTO, YRJÖ 1994: Sisä- ja ulkopaikallissijat – onko perinteinen opettamisjärjestys perusteltu? – Minna Suni & Eija Aalto (toim.), *Suuntaa suomenopetukseen – tuntumaa tutkimukseen* s. 37–61. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita nro 4. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus, Jyväskylän yliopisto.
- LEHTIMAJA, INKERI – KOTILAINEN, LARI – KURHILA, SALLA 2021: Monikielisyyden haasteet työyhteisössä. – *Työelämän tutkimus* 19 (3) s. 452–463. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/109950/65403> (4.4.2022).
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 1992: Akateemista metadiskurssia: Tieteellisten tekstien tekstuaalisia, interpersoonalisia ja kontekstuaalisia piirteitä. *Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisuja 46*. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus.
- LÄHTEENMÄKI, MIKA 1998: On Dynamics and Stability: Saussure, Voloshinov, and Bakhtin. – Hannele Dufva & Mika Lähteenmäki (toim.), *Dialogues on Bakhtin: Interdisciplinary Readings* s. 52–71. Jyväskylä: University Printing House.
- MARTIN, MAISA 1993: Matkailijana morfologiassa. – Eija Aalto & Minna Suni (toim.). *Kohdekielenä suomi: Näkökulmia opetukseen* s. 51–70. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita n:o 1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MAJAKANGAS, PIRKKO & HARTIKAINEN, SUSANNA 1998: Ammattialaan liittyvä suomen kielen opetus. Teoksessa Nina Rekola & Helena Korpela (toim.) *Toisella kielellä – näkökulmia lasten ja nuorten suomi toisena kielenä -opetukseen*. s. 62–64. Opetushallitus: Hakapaino.

- MUSTONEN, SANNA & HONKO, MARI 2018: Monikielisyttä tukeva pedagogiikka. Teoksessa Mari Honko & Sanna Mustonen (toim.) *Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen*. s. 119–141. Finn Lectura: Helsinki.
- NIKULIN, MARKKU 2019: Akateemisen maahanmuuttajan suomen kielen taidon tarve työssä ja arjessa. *Lähivördlusi/Lähivertailuja* No 29/2019 s. 171–203. <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV29.06/471> (10.11.2021).
- OAMK 2011: Maahanmuuttajien koulutus- ja ohjauspalvelut. Oulun ammattikorkeakoulun nettisivut. <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/maahanmuuttajien-koulutus-ja-ohjauspalvelut> (19.11.2021).
- PIETILÄ, ILKKA 2017: Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Matti Hyvärinen – Pirjo Nikander – Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. s. 111–130. Tampere: Vastapaino.
- RIVERS, WILGA M. 1981: *Teaching Foreign-Language Skills*. Chicago: The University of Chicago Press.
- RODIN, LIKA – RODIN, ANDRE – BRUNKE, SUSANNE 2017: Language training and well-being for qualified migrants in Sweden – *International Journal of Migration, Health, and Social Care* 13 (2) s. 220–233.
- SAARANEN-KAUPPINEN, ANITA & PUUSNIEKKA, ANNA 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>> (28.9.2021).
- SUNI, MINNA 2010: Työssä opittua: työntekijän näkökulma ammatilliseen kieli- ja viestintätaitoonsa. – Garant, M. & Kinnunen, M. (toim.), *AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 2010/n:o 2. s. 45–58.

- TALOUSTUTKIMUS 2020: Kotona Suomessa. Selvitys maahanmuuttajien rekrytoimisesta, Tutkimusraportti. 2.6.2020. <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/40158036/Selvitys+maahanmuuttajien+rekrytoimisesta/471b0885-695a-4c79-bcb3-e122f2b3ca48> (21.4.2021).
- TERVOLA, MAIJA 2019: *Maahanmuuttajalääkärien suomen kielen taito ja kielitaitotarpeet: Erityisalan kielitaidon näkökulma lääkärin työhön*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 92. Tampere.
- TILASTOKESKUS 2015: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Tarja Nieminen - Hanna Sutela - Ulla Hannula (toim.) Tilastokeskuksen julkaisu. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetteloyyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf (8.11.2021).
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a Language: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- TYLER, ANDREA 2010: Usage-based approaches to Language and their applications to second language learning. – *Annual review of applied linguistics* 30 s. 270–291.
- TYÖELÄMÄN SUOMEA 2021: Työelämän suomea – töihin Suomeen -koulutuksen esittelysivu Oulun yliopiston nettisivuilla. <https://www oulu.fi/taydennyskoulutus/toihinsuomeen> (29.3.2021).
- TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ 2021: Talent Boost -toimenpideohjelman esittelysivu Työ- ja elinkeinoministeriön nettisivuilla. <https://tem.fi/talent-boost> (8.11.2021).
- VAN AVERMAET, PIET – GYSEN, SARA 2006: Language learning, teaching and assessment and the integration of adult immigrants. The importance of needs analysis. <https://rm.coe.int/16802fc1d5> (28.5.2022).
- VEIVO, OUTI 2014: Mitä kielitaito on. Teoksessa Päivi Pietilä – Pekka Lintunen (toim.) Matti Hyvärinen – Pirjo Nikander – Johanna Ruusuvuori (toim.) *Kuinka kieltä*

opitaan. Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. s. 26–44. Tallinna: Gaudemus.

VIRTANEN, AIJA 2017: *Toimijuutta toisella kielellä: kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillinen suomen kielen taito ja sen kehittyminen työharjoittelussa.* Jyväskylä Studies in Humanities 311. Jyväskylän yliopisto.

LIITE

HAASTATTELU, haastattelurunko

-jotain taustatietoja, kuten onko nyt töissä tai onko ollut Suomessa töissä

-mitä ajattelet ammatillisen kielitaidon olevan? Onko käsitys siitä muuttunut kurssin aikana, miten?

-millainen ammatillinen kielitaitosi on nyt kielitaitojakson jälkeen?

-mitä olet oppinut koulutuksen kielitaitojaksolla?

-millaisia käytännön taitoja olet saanut?

-mistä kurssilla opiskellusta ajattelet olevan hyötyä tulevassa harjoittelussa? Tuntuiko joku sellaiselta, minkä luulet olevan tarpeetonta tulevan harjoittelun (ja työelämän) kannalta?

-mitä kielitaitojaksolla olisi pitänyt olla lisää?

-mitä toivot oppivasi harjoittelussa? Miten?

-millaisia tavoitteita sinulla on harjoittelujaksolle? (harjoittelusuunnitelma) Kielitaidon kehittymisen ja suomalaiseen työelämään tutustumisen/siitä lisää oppimisen kannalta.